

GONDOLAT-JEL

Leylah Waddel: De essentia Deorum

Umberto Eco: A nyitott műtől a Foucault-ingáig

Adam Mars-Jones: Strukturális antropológia

Woody Allen: A Kugelmass epizód

SZEGED-PÉCS 1992. I.

NÉHA ÚGY TETTEM,
IGAZ,
MINTHA
KOMOLYAN VENNÉM
AZ ÉLETET.

Albert Camus: A bukás

---

a GONDOLAT-JEL szerkesztői már régóta tervezik, hogy kiadványunk az egyetemek közti együttműködés orgánuma legyen. A jelen szám e régvárt együttműködés eredménye. Pécsi és szegedi egyetemi hallgatók készítették, azzal az igénnyel, hogy kulturális és tudományos tevékenységüket bemutassák. Reméljük ez a tevékenységiünk sikeres és hosszútávra szóló lesz.

a GONDOLAT-JEL 1992. I. számának szerzői:

Leylah Waddell

Lengyel Gyula

Ivacs Ágnes

Ketemen Zoltán

Oláh Csaba

JPTE magyar - angol szakos hallgató

JATE angol - filozófia szakos hallgató

JATE magyar - filozófia szakos hallgató

JPTE angol - fizika szakos hallgató

címlap:

Szabó Judit

grafika:

Laurence Hausman

Aubrey Beardsley

Szeged és Pécs egyetemeinek közös kiadványa

TARTALOM

Leylah Waddell:	De essentia Deorum	03
Lengyel Gyula:	Versek	11
Umberto Eco:	A nyitott műtől a Foucault ingáig	13 ✓
Kelemen Zoltán:	Koyanisquatzí	24
Adam Mars-Jones:	Strukturális antropológia	26 ✓
Woody Allen:	A Kugelmass epizód	31

Megjelenik negyedévente. Kiadja a Gondolat-Jel
Szerkesztősége, a JATE PRESS; a JATE
Kulturális Titkársága és a JATE BTK
Hallgatói Önkormányzatának támogatásával.
Külön köszönetet mondunk Laczkó Sándornak,
dr. Szabó Tibornak és dr. Csejtei Dezsőnek
segítségükért.

Készült Szegeden 300 példányban.

Szerkesztőség: Tölgyes László

Ivacs Ágnes

Oláh Csaba

Draskovits Edina

Szeged, Dugonics tér 12.

Pécs, Mezőszél utca 8.

Leylah Waddell

DE ESSENTIA DEORUM

VAJON SZÜKSÉGES E ISTEN LÉTÉT BIZONYÍTANI
AZOK SZÁMÁRA

AKIK MAGUK IS AZ ISTENEK ATTRIBUTUMAIVAL RENDELKEZNEK

Ad summam: philosophus uno minor est IOVE, dives liber honoratus pulcher, rex denique deorum, praecipue sanus, nisi cum pitvia molesta est. / Horatius Ep. I. /

Részletek Nigidius Figulus Turay Alfréd professzorhoz írott
leveléből
az Istent kereső filozófusok című értekezés kapcsán.

Tisztelt Uram, nagy meglepéssel tölt el azon igyekezete, hogy egy számomra is oly kellemes és fontos témát boncolgat könyvében, mely talán a legfontosabb kérdések közül való.

Filozófiával való kapcsolatom következményeként talán megengedi, hogy *recensioval* illessem művét, mely művelet meghatározását Sidonius Apollinaris 148. leveléből idézem; megszámlálást ill. számbavételt találok e helyen, s ezen fogalommal élve próbálnám az Ön fentemlített művét elemezni. Amennyiben észrevételeim helytelenek, esetleg esetlennek tűnhetnek, kérem, számítsa be ezen tényeket annak, hogy az általam képviselt nézetek más filozófiai eszmerendszernek, sőt talán ugyanannak eredői, de a téma fontossága mégis megköveteli, hogy stílust ragadjak.

Örömmel konstátálom azt a tényt, hogy műve elején meghatározza azon fogalmat vagy jelentéshordozó szubsztrátumot, melyre fektetve, értekezését mintegy fehér

fonalként lehet végigkövetni; ez pedig a *háttéri tapasztalat* eszméje. Ezen tapasztalatot transzcendentálisnak is nevezi, így a tárgyiasító ismeret közvetítésével az emberi halandó mindig tudomást szerezhet 'tisztá énjéről.'. Ez az a fogalom azonban, amely némi kételkedésre késztet, mivel az értekezése szerint ez az ismeret ami - a 'titokzatos valóság-egészre vonatkozó tudás' - a tárgyi ismeret háttérében húzódik meg. A tárgyak jellegzetességeivel azonban nem bírnak ezen ismeretek, de jelenvalóságuk kétségtelen, mármint az Ön által előadott nézet szerint. Transzcendens valóságra / valóságokra? / irányul, ezen kifejezést az "átlépni; meghaladni" értelemben magyarázza, az előbb említettekre hivatkozva. Nézeteim szerint azonban ezen ige, anyanyelvem szerint a 'megsért' avagy 'megszeg valamit' értelemben használva szerencsésebb itt, hiszen egy olyan világ 'sérti meg' emberi fenomenális világunk egy részét, mely nem "érzékelhető". Itt azonban Ön éppügy valósággal ruházza fel ezen tartományt, mint az 'érzékelhető-érzékelő dolgok' együttesét. Problémás így azon igyekezete is, ami a 'tisztá Én' -ről szól; mit jelenthet ez a kifejezés, Fichte professzor 'ÉN'-jét vagy Plotinos 'EGY'-ét? Ezt kifejtve azonban Ön máris felépit erre a tárggyá-soha-nem-váltható és nem-érzékelhető, fogalmilag megragadhatatlan világra egy dinamizmust /impetus? = emberi szellemi lendület /, amely nem irányulhat a Semmire. Ezen lendületet nevezi Ön, vagyis az ebben felsejlő végtelen valóságot LÉT-nek - igaz a skolasztikus filozófia szakzsargonát követve. Ezek után tudatosítja olvasóival, hogy Kant Immanuel nyomán ez a 'ego verus' itt már a 'tisztá alap' jelentésbővüléssel a transzcendentális feltételek közé tartozik. Úgy érzem az a feltevése, hogy ez valamiféle végtelen titok és ez egyben *vallási tapasztalat* nem fedi a valóság egészét, Kant Immanuel nem ily értelemben használta ezen kifejezést. Valamint a 'fekete erdei paraszt fia' sem hasonló értelemben magyarázta a lét-et. Úgy gondolom ezen gondolat az, amely leginkább alapja az Ön művének, viszont igen kis mértékben van kifejtve és igencsak 'dubitabilis axioma'. A görög filozófia részletesen beszél erről a fogalomról, /nevezzük, nevezhetjük létnek? /, akár Parmenidészre gondolunk is. Hiányolom tehát azt, hogy ez az '*alap*' nincs bővebben elemezve ebben az 'illustris' munkában és később csak nyomait találhatjuk és sűrű hivatkozásokat az 'obscurus' fogalomból kifejlő széles 'hydra fejekre'. Viszont ettől a momentumtól függ a mű egésze /...itt megszakadt a kézirat!...

....dicsérendő dolog azonban az Ön igyekezete Aquinói Szent Tamás bizonyításainak magyarázatára, mely magam és tanítványaim tetszését is kivívta részletességével és alaposságával, valamint a kortárs szakirodalom felvonultatásával...

....egy igen fontos tényről azonban mindenképpen be kell, hogy számoljak; amikor kora hajnalban a Xystus oszlopcsarnokában sétálgattam szembejött velem két Ön által említett filozófus és megszólítottak:

Köszöntlek, Filozófus! · alig, hogy ezt kimondták, megfordultak és folytatták velem sétájukat. Kifejtették, hogy az Ön által írt, szerencsére általam is tanulmányozott könyvben szereplő állításokról és tagadásokról vitatkoznak.

Kant Immanuel és Hume Dávid azok, akikről megemlékezem, s nem múlhat el egy perc sem már vége felé járó életemből, hogy ezen beszélgetés kivonatát ne tudassam Önnel, nemes Magister · részben azért, mert minden felhozott ellenvetésemmel szemben is nagy tisztelője vagyok, míg ellenben az Ön által említett Uraknak is helyet kell kapniuk egy re-censióban. Miután beavattak eddig felhozott érveik hálójába a következő párbeszédet sikerült viasztáblára jegyeznem...

Hume: · Tudja kedves barátom, T. professzor könyvében ön azt állítja, hogy arra a kérdésre, hogy vannak szükségszerű alanyok, csak úgy válaszolhatunk, hogy ez olyan feltevés, amelynek helyességében éppen most kételkedem, és amelynek lehetőségét be akarjátok bizonyítani. Mert a legcsekélyebb fogalmat sem alkothatok magamnak egy dologról, melyet ha valamennyi állítmányával együtt megszüntetek és megtartom az alanyt, ellentmondásba jutok; de ha az alanyt is megszüntetem nincs megnyilvánuló ellentmondás.

Kant: · Igen emlékszem, ez volt az, amit Anzelmus tarthatalan bizonyítás kísérletére válaszoltam, viszont azt a kritikát, hogy Anzelmus ezt az istenfogalmat tapasztalati alapjával együtt szemléli nemfogadhatom el, sőt meghökkenítő lenne, ha így ellentmondásba kerülne az az állítás 'a szükségszerű lény nem létezik'.

Hume: · De a 'Kritik der Reinen Vernunft'-ban van még egy e témához vágó állítása, melyet kipellengéreznek!

Kant: · Csak nem arra a kijelentésemre gondol, hogy minden létezési tétel szintetikus tétel?

Hume: · De pontosan arra! Mert így ez azt jelenti, hogy valamely dolog létezéséről csak úgy tudhatunk ha az a tapasztalat közegében jelentkezik.

Kant: · Igen, így azonban Istenre vonatkozóan nem lehet semmilyen tapasztalatunk! Az ontológiai érv pedig elvesztette minden érvényét. T. professzor véleménye nem érthető pontosan, mit ért azon, hogy 'íngyenesen' állítom, hogy Istenre vonatkozóan nem lehet tapasztalatunk. Sőt Anzelmus szerintem Rahner professzor 'háttéri tapasztalatát' sem ismerte!

Hume: · Kétséges mit ismert Anzelmus és Rahner professzor?

Kant: · Ah, maga mindig kételkedik! Mit is tehetne egy angol a ködlös Albionból!

Hume: · Bocsánat skót!

Kant: · Mea culpa! Mea culpa! Mea culpa, de az agnoszticizmus vádját is ránk húzta T. professzor azt tudja?

Hume: · Mintha mi lebecsülnénk az emberi szellem lehetőségeit és erejét?

Kant: · Eltalálta Uram, de ez a vád inkább magára illene, hiszen Istent megismerni ön szerint is lehetelenség, és mintha én is ezt hirdetném.

Hume: · Pedig tudhatná nemes barátom az empirizmus eleve helytelen kiindulási alapot véve, azt hirdeti csak az van, ami érzékelhető és elképzelhető.

Kant: · Így lettünk Mi a Tudomány lerombolói, sőt az okság elpusztítói, mindenféle objektív érvényét és az Istenre irányuló szellemi tapasztalat lehetőségeit tagadva!

Hume: · Micsoda feltevés ... micsoda érvek ... barátom megmondaná nekem mi az, hogy Tudomány?

Kant: · Nigidius Figulus barátunk csak meghatározza nemde?

Nigidius Figulus: · Meghatározni talán nem tudom, de azt állíthatom, hogy a Filozófia az nem az!

Hume: · Tehát mi itt a probléma?

Kant: · Miért a Filozófiában voltak valaha Problémák?

Hume: · És az okságot tagadni látszó alapfeltevésemhez kapcsolódó bírálathoz mit szól?

Kant: · Igen ez az ami a 'tudomány kártevője' címhez juttatta magát, a megszokáson alapuló hiedelmekkel kapcsolatban.

Hume: · Persze, hiszen a tapasztalat sem igazolja az un. ok-okozat közti kapcsolatot...
...minden valószínű barátom...csak valószínű...de T. professzor nem így vélekedik, szerinte én egy nem igazolható alapállásból indulok ki.

Kant: · Természetes, csak az van ami érzékelhető, hiszen szerintem is ok és okozat közötti szükségszerű összefüggést

az érzékelő tapasztalat sosem igazolhat. Így az okság pusztán alanyi kategória!

Hume: · Bizony nem is lehet ontológiai az ön remek műve alapján, így isten Léte az okság által bizonyíthatatlan!

Kant: · De Aquinói Tamás használhatta-e a filozófiai okság elvét, valóban csak a 'szaktudományi okság' segítségével bizonyíthatatlan isten Léte, és én önkényesen állítom, mármint, hogy az okság csupán csak alanyi kategória?

Hume: · Nem és nem.... tévúton jár T. professzor ha ezt így szemléli.

Kant: · Valóban hogy is vagyunk ezzel az oksággal kedves barátom...ismeri ön Riemann geometriáját, amely feltételezi, hogy a valóságban nem léteznek párhuzamos egyenesek?

Hume: · Igen ez az az elmélet, mely az én nyomdokaimat követi, de a heisenbergi meghatározás talán még T. professzort is kielégítené.

Kant: · Az ön bizonyításokkal szemben támasztott hirhedt elve azonban a fentemlített urat nyilvánvalóan sokkal inkább bosszanthatta, hiszen még az ön híres könyvét, kedvenc olvasmányomat Königsbergában a 'helytelen előfeltevés' kifejezéssel illette.

Hume: · ...megint ez a háttéri tapasztalat!! De Őszintén elmondva a könyvet végigolvasva és a minket ért kritikákat szemlélve rájött, mit jelent ez az "ördögi fogalom"??

Kant: · Kedves barátom bevallom őszintén már nem is tudom pontosan, hiszen az isten-értelmezések erre épülnek, vagyis ezek interpretációi; és mivel én a tapasztalat fogalmát is az önkényesen fogalmaztam meg talán nem is lehet szavam T. professzor úr kritikájával szemben.

Hume: · De kedves uram legalább nem keveredett 'kvantorcsúsztatási félreértésbe'!

Kant: · Hiába... meglehet a kanti filozófiának vannak korlátai, hiszen lehet. hogy königsbergi magányomban csak felszínesen reagáltam tapasztalataim adataira, így isten felismeréséhez el sem juthattam!

Hume: · Sőt még azt is merészelte állítani ingyenesen; nincs szellemi tapasztalatunk, a háttéri tapasztalatban pedig nem alkothatunk analóg fogalmakat. Talán csak nem ezért került Indexre barátom??

Kant: · Ugyan hol vannak már ezek a régi dolgok, fordítsuk inkább figyelmünket Teilhard de Chardin és Rahner professzor "evolúciós" elméletére.

Hume: · A lét-növekedés általunk megbeszélt problémájára gondol, melyet levélváltásaink által boncolgattunk?

Kant: · Eltalálta, arra a felépítő elemek logikai egységére gondolok, melyet T. professzor idéz ...a Faust monológra...

Hume: · Hiába ezt már Derrida úr kijelentette, sőt Barthes ur is. Így a Véletlen nem kerülhet szabályozás alá! Sőt P. Greenaway ZOO című filmjét sem tekintette meg az előbb említett professzor!

Kant: · Ismeri Silenos történetét?

Hume: · Midas királlyal való találkozását?

Kant: · Igen

Hume: · De hiszen ezt minden olvasónak kell ismernie nemde?

Kant: · Ne is áruljuk el nekik tehát!

Még szerencse, hogy a tiszta ész nem tudja bebizonyítani az isteneszme realitását.

Hume: · De uram az ön korlátait felülmúló filozófiák??

Kant: · Ismeri Horatius azon mondását, amely ennek a levélnek az élén áll? Tehát nem nagyon érdekel Tamás saját végtelen léte iránt szeretetregyülő Abszolútuma. Vesszen a Narcyssos legenda középkori változata! Ez is csak egy eszme és nyilvánvaló a Kiváló Lények számára, hogy az eszméknek megfelelő valóságról nem lehet tapasztalatunk, hacsak nem akarunk a Transzcendentális Illúzió rabjai lenni!

Hume: · Micsoda "felszínesség" · mondhatnám T. professzor szavazását használva, gondolom ön is "előzetesen megsejtette", mint Rahner professzor.

Kant: · Tudja uram, hogy istent ha szeretjük Istenivé válunk?

Hume: · Nem Istenekké, ahogy G. kollégánk a nagy matematikus neves névrokona mondaná?

Kant: · Igen legkedvesebb tanítványomnak mindig igaza van!

De kérem ne forgassuk ki Tamás szavait!

Hume: · A L'être-en-soi és a L'être-pour-soi fogalmához mit szól uram?

Kant: · Ezek a franciák... a "kályhábazárt filozófus" óta Jean-Paul a legeredetibb szellem...

Ő is Istenné akart válni...

Hume: · Hiszen lét-hiánnyal ruházta fel a "KIMONDHATATLANI"?

Kant: · De lét-teljességgel is.

Hume: · Ambár T. professzor önkényesen alkotott és valóság-torzító személyfogalom teremtésével vádolja; én kedvelem ezt a 'kávéházi filozófust'. Sőt látorkodom kijelenteni az emberi tudat = Semmi!

Kant: · Jean-Paul vajon indexen van?

Hume: · Jelent ez valamit egyáltalán, hiszen ő is agnoszticista volt.

Kant: · Ne idézzük fel Hegel Szellemét? Isten vajon haragra gerjedhet?

Hume: · Ne vegyük szó-szerint ezeket a bibliai kijelentéseket, hiszen a hermeneutika /még a bibliai ihletettségű is/ rámutat ezen feltételezés helytelenségére, isten csak logikai vonatkozásban áll a világgal.

Kant: · Amint az abszolút tér eszménye, de ez vajon 'kísérlet' vagy 'próbaalkozás'?

Hume: · Csak liturgikus passzió, és az európai klasszikus 'philosophia perennis' legjellemzőbb része.

Kant: · De hisz ön skót nem angol...

Hume: · Uram hagyjuk a személyeskedéseket...inkább azt beszéljük meg végre : zavarban vagyunk-e?

Kant: · Igen, a beszélgetés menetét tekintve belátom, még a minket ért kritikák időrendi sorrendjét tekintve is ... zavarban vagyunk.... ismételtén zavarban vagyunk.... hiszen T. professzor háttéri tapasztalata egy misztérium vindikálása!

Hume: · Eloszlatja-e a homályt az emberi halandók elméjéből ez a misztérium?

Kant: · Nem, sőt úgy vélekedem csak még homályosabbá teszi! De még Platón és Arisztotelész is a 'mitológia nyelvét alkalmazta' T. professzor szerint.

Hume: · Zavarban vagyok kedves barátom! Vajon én fatalista vagyok vagy nem? Vagyis lerombolom-e az erkölcsi rendet?

Kant: · De hogy mondhat ilyet!! Nem ez a világ a lehetséges világok legjobbika??!! S mindezt a "lex compossibilitas" is alátámasztja!

Hume: · Módszertani hiba, csak azt mondhatom. Ez a kérdés meghaladja a filozófia illetékességi körét. A Rossz legyőzte a Theodiceát és én nem tudok optimista lenni...

Kant: · Tehát zavarban vagyunk.

Hume: · Igen zavarban vagyunk, hiszen még azt sem tudjuk megállapítani, miért van Nigidius Figulus kollégánk szakála frissen vágva.

Kant: · Vajon közelebb jutottunk isten Léteinek bizonyításához?

Hume: · De kedves barátom nem erről beszéltünk mindeddig?

...mindemellett Tamás nézetei megérdemlik az olyan alapos figyelmet, mint amelyet az Ön értekezésében kapott. Tartalmazza részben a korábbi filozófiai nézeteket; habár számomra inkább Arisztotelész az ami felfedezhető ebben a bonyolult és logikai buktatókat sem nélkülöz bizonyítást- kikényszerítő-bizonyosság halmazban...

...sajnos úgy látom az ókor, ahogy emlékszem így bélyegzik meg egy pejorativ jelzővel azt az Aevumot vagy Aiont, melyben élek vagy éltem /mert ennek a megállapítása mindig igen kétséges/ igen nagy szerepet tölt be Önnél. Ezekre az 'előképekre' alapozza állításait, melyek később a 'hírhedett domonkos' érveiben csúcsosodnak ki. Sajnálatos módon azonban egy Plotinos és Heraklitus idézettel inkább csak meghamisítani lehet egy filozófiai rendszert, mint megragadni...

...sokan megpróbálták ezt gondoljon csak a klasszikus német filozófiára....a múlt valóságtartalma pedig feltárhatatlan, még Baudrillard barátom szerint is....a Középkor /mihez és kihez viszonyítva lehet ilyet állítani/ merőben keveset fedezett fel, és hála az enyészetnek fedezhetett fel gondolatainkból...

...a manicheista felfogás kritikáját pedig egyszerűen nem értem, hogy vethette fel, nem az Ön egyháza illesztette be /mint ahogy minden filozófiával elbánt/ teológiai rendszerébe a két világ eszményét, gondoljon csak a hippoi Aureliusra. Libanios professzor szerint még a Mithras és Déméter kultusz elemei is megtalálhatók az Önök egyházának "missa" nevű szertartásában...

...a politheizmus pedig ahogyan Ön említi nem létezett, csak a nem-beavatottak gondolhatják, hogy nem egy a Minden és a Félistenekről még csak említést se tettem...

...az ateizmus sokkal nagyobb hitet feltételez mint az ortodox christianusok 'fides'-e; hiszen nem az Önök Christos-ának volt édestestvére Satanas, az örök tagadó, a Kigyó Fia... valakit megtagadni még csak Létét feltételezve lehet...de a dualitást csak azok látják a 'feldisztatott világban' akikben még minden = nem-Egy.

...vajon jogunk van-e azt állítani, hogy a Vakok Birodalmában nem az Egy szemüek az urak...

.

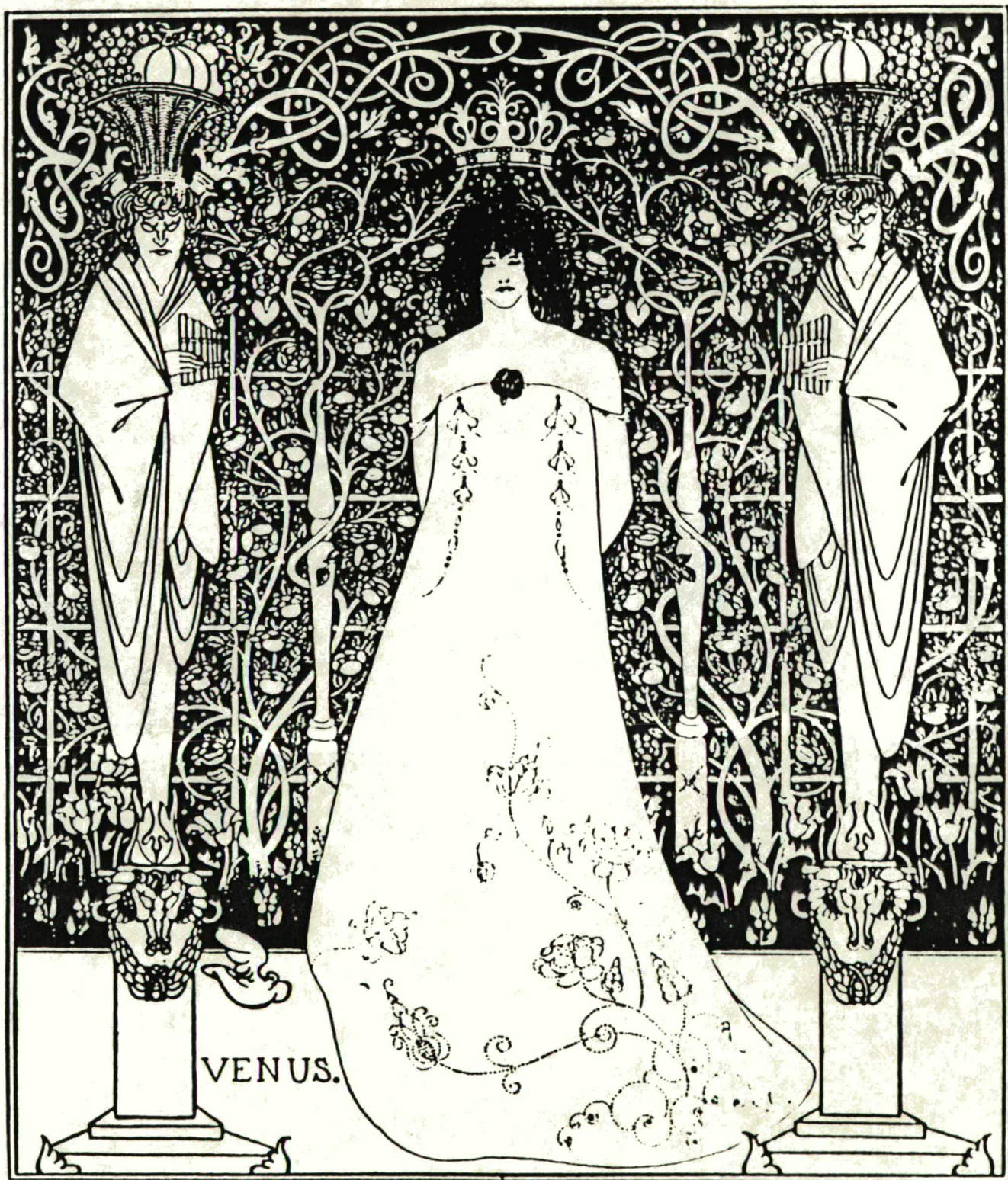
...minden tettünk előre meghatározott és mindenki megérdemli a maga Sorsát, Ön azért, mert megírta ezt az értekezést, én pedig mivel válaszolok rá mintegy ezerhatszáz év távlatából...ez pedig nem rombolja le nem létező erkölcsi rendünket, hiszen *KLOTHO 'szövi', LAKHESIS 'osztályrészül juttatja', ATROPUS 'tepecsételtté teszi'* végzetünket. Viszont én, aki ezt a levelet megfogalmazom, és aki Korinthos naplementéjében gyönyörködöm tudatában vagyok annak minden változásból új változásba kerülve is magam vagyok Klótho, Lakhesis és Atropos; vagy Ön nem ivott az Elysium mezején Léthe vizéből barátom...

...amely meghaladja a filozófia lehetőségi körét...de Karpokratés szerint a Semmi Hangja gyakran meghaladja az Önök örömhírét. ...az Ön által említett pozitív erkölcsi értékek pedig nem léteznek. ...csak ha a Félistenek megteremtik azt magukban ... misztériumok pedig a Filozófiában nincsenek ... csak rothadószellemi holtteste-mek..

.

/ A jelen fragmentumok kiadása NIEHBUR 1818. A. Mai által az Ambrosianában talált palimpses jegyzékét követi. Kommentárok ld: Loeb Classical Library · L.Waddel szerk. ben./

Lengyel Gyula

JIMNEK NICONAK ÉS ANGÉLANAK

*"And where shall she go
and what shall she do
when midnight comes around?"*

A túlsó világban mintha
a színek énekelnének
nem is a hangok.
Vállain átvetett bambusZRúd
két végén két vizesvödörrel
egyensúlyoz halála útján.
Szürke betonfal mögött felragyog
Fehér arccal feküdtél
reggelre a halottas kádban.

NARANCSLIGET

A Föld két óriása: két hegy között
A Nap és az ég.
Lélekzetem ha fölveszi a csönd
Ritmusát a Föld
Lélekezésének illat-pulzusát:
Fújni kezd a szél.
Még ugyanakkor, e forróságban
Észrevettelek.
Kék voltál. · Óriás bogár vagy! · mondtam,
Nem tudtam neved.
Elaltat, vagy utat tud a dal?
Nem kérdeztelek.
Lángbaborul minden. Dőlj hátra,
Hajolj a táncba!
Utólag ilyen e narancshéj-ima?
Göcsörtös-sima.
Szúrós hegyoldalon győzelem dala?
A hűs szél szava.

GONDOLAT-JEL   FILOZOFIAI KAVÉ- HAZ   GONDOLAT-JEL

Unamuno	Kierkegaard	Immanuel Kant	Ortega	Nietzsche
Sartre	Hume	Descartes	Heidegger	Derrida
Husserl	Jacobi	Wolf	Hegel	Foucault
Schelling	Lacan	Camus	Arisztotelész	Pessoa
Spinoza	Herakleitos	Gadamer	Fichte	Spengler
Steiner	Plotinos	Schopenhauer	Pythagorasz	Scheler
Szokratész	Vajda	Hobbes	Barthes	Simmel
				Buber
GONDOLAT-JEL	FILOZOFIAI KAVÉHAZ	GONDOLAT-JEL		
Unamuno	Kierkegaard	Immanuel Kant	Ortega	Nietzsche
Sartre	Hume	Descartes	Heidegger	Derrida
Husserl	Jacobi	Wolf	Hegel	Foucault
Schelling	Lacan	Camus	Arisztotelész	Pessoa
Spinoza	Herakleitos	Gadamer	Fichte	Spengler
Steiner	Plotinos	Schopenhauer	Pythagorasz	Scheler
Szokratész	Vajda	Hobbes	Barthes	Simmel
				Buber
GONDOLAT-JEL	FILOZOFIAI KAVÉHAZ	GONDOLAT-JEL		
Unamuno	Kierkegaard	Immanuel Kant	Ortega	Nietzsche
Sartre	Hume	Descartes	Heidegger	Derrida
Husserl	Jacobi	Wolf	Hegel	Foucault
Schelling	Lacan	Camus	Arisztotelész	Pessoa
Spinoza	Herakleitos	Gadamer	Fichte	Spengler
Steiner	Plotinos	Schopenhauer	Pythagorasz	Scheler
Szokratész	Vajda	Hobbes	Barthes	Simmel
				Buber

GONDOLAT-JEL   FILOZOFIAI KAVÉ- HAZ   GONDOLAT-JEL

Unamuno	Kierkegaard	Immanuel Kant	Ortega	Nietzsche
Sartre	Hume	Descartes	Heidegger	Derrida
Husserl	Jacobi	Wolf	Hegel	Foucault
Schelling	Lacan	Camus	Arisztotelész	Pessoa
Spinoza	Herakleitos	Gadamer	Fichte	Spengler
Steiner	Plotinos	Schopenhauer	Pythagorasz	Scheler
Szokratész	Vajda	Hobbes	Barthes	Simmel
				Buber
GONDOLAT-JEL	FILOZOFIAI KAVÉHAZ	GONDOLAT-JEL		
Unamuno	Kierkegaard	Immanuel Kant	Ortega	Nietzsche
Sartre	Hume	Descartes	Heidegger	Derrida
Husserl	Jacobi	Wolf	Hegel	Foucault
Schelling	Lacan	Camus	Arisztotelész	Pessoa
Spinoza	Herakleitos	Gadamer	Fichte	Spengler
Steiner	Plotinos	Schopenhauer	Pythagorasz	Scheler
Szokratész	Vajda	Hobbes	Barthes	Simmel
				Buber

GONDOLAT-JEL   FILOZOFIAI KAVÉHAZ   GONDOLAT-JEL

A nyitott műtől a Foucault-ingáig

Részlet Jean Jacques Brochier és Mario Fusco Umberto Ecoval készített interjújából

Hová helyezné az iróniát mint a megismerés eszközt?

Az irónia mindenek előtt a méltóság jele. Villiers de l'Isle-Adam valahogy így mondja: "Az élet merő iszonyat, ha szolgálunk értünk élnék." Az irónia az a ravaszság, hogy valaminek az ellentétét mondjuk csak azért, hogy mást mondjunk mint a többiek.

De talán mélyebb értelemmel is rendelkezik ez a retorikai figura. Az irónia meghatározatlan alakzat. Feltételezi, hogy ismerjük az igazságot, mert csak úgy tudunk ironikusak lenni, hogy az igazság ellenkezőjét állítjuk. Az irónia tehát egy meghatározatlan, nehezen kezelhető alakzat. Ha olyasvalakivel beszélgetünk, aki nem ismeri az igazságot, valószínűleg egyáltalán nem fog rájönni, hogy ironikusan értettük, amit mondtunk. Ha azonban az irónia magasabb stilisztikai stratégiát szolgál, és bizonyosak lehetünk benne, hogy a mondottakat ironikusan kell értenünk, akkor az irónia csodálatos eszköz lesz az igazság kihangsúlyozására. Ez adja a legnagyobb meggyőzőségi stratégiát.

Az irónia meghatározatlan alakzat, mivel már eleve túllép a nyelven. Ha így szólok egy tökfilkóhoz: "Ön rendkívül intelligens, Uram", akkor a nyelv nem mond többet annál, mint amit betű szerint értünk rajta. Hogy felfogjuk a mondottak ironikus voltát, többre van szükségünk mint pusztán nyelvi ismeretekre. A nyelvi ismeretek önmagukban nem biztosítják az irónia felismerését, szemben az oximoronnal, aholis a nyelv szabályai nyilvánvalóvá teszik, hogy az ember össze nem férő dolgokat rakott egymás mellé. Az irónia esetében tudnunk kell, hogy nehezen meghatározható ahhoz, hogy ironikus kijelentésként értsük azt, hogy ő intelligens. Az irónia az az alakzat, mely a textuális és az extratextuális határán helyezkedik el. A nyelv szabályai nem érvényesek rá, feltételezi, hogy a beszélő és a hallgató egyazon nézeteket vall a világ természetét illetően.

Amikor azonban a nyelv képes arra, hogy az iróniát tisztán nyelvi eszközökkel mint iróniát látassa, akkor egy új világot teremthetünk. Ha így szólok Albert Einsteinhez: "Ön rendkívül intelligens, Uram", nyilvánvalóvá teszem kijelentésem ironikus voltát, és a látszat ellenére azt sugallom, hogy Albert Einstein egy tökfilkó. Ime egy nagyszerű ironikus stratégia, amely annyiban válik be, amennyiben abszolút kitüntetett eszköze lehet a meggyőzés művészetének, amely végülis alkalmas arra, hogy átformálja a világ természetére vonatkozó ismereteinket.

☐ *Az irónia egyúttal egy minimális titkos egyetértést is feltételez annak a részéről, akihez beszélünk.*

Valóban, de ez az egyetértés megköveteli az összes retorikai alakzatot, különösen a metaforát. Valamennyi retorikai alakzat szükségessé teszi a hallgató jóindulatát, hiszen anélkül zátonyra fut a kommunikáció.

Az irónia is feltételezi azonban, hogy ez a titkos egyetértés annak a közös tudásán alapuljon, amit mindenkor a dolgok állásának neveziünk. Ez teszi a kérdést olyan szörnyen komplikálttá, hiszen minden retorikai vagy szemiotikai magyarázat célja az, hogy a nyelvet a világ állásától függetlenül mutassa meg.

Az irónia ellenben behozza a játékba a világot. Nem számítva ide az előző példát, ahol az irónia a szövegben mint irónia jelenik meg, és meggyőz arról, hogy a világ az ellenkezője annak, amit állítok. Ha sikerül egy olyan beszédhelyzetet teremtenem, amelyben az a kijelentésem, hogy: "O, Napoleon nagy hadvezér volt!", ironikus értelmet nyer, ez valamennyi extralingvisztikai bizonyíték ellenére meggyőzi Önt arról, hogy Napoleon nem volt nagy hadvezér.

☐ *Az irónia tehát a nyelv diadala?*

Igen, másodfokon. Elsőfokon azonban az irónia a nyelv veresége, mert azt a pillanatot ábrázolja, amikor a nyelv arra kényszerül, hogy a világ realitásának ellentmondjon.

Abban a társadalomban, amely képes az iróniát felismerni, az irónia a nyelv diadala lehet.

☐ *Van egy szó, ami az összes eddigi írásban szerepel: a "könyvtár". Mit jelent Önnek a könyvtár? A természetet?*

Elmesélek Önnek egy történetet, amit egyszer, talán az "Utóirat a Rózsa nevéhez"-ben már elmeséltem. Egyszer vidéken nagy tüzet raktunk, és a feleségem azt vetette a szememre, hogy képtelen vagyok

észrevenni a szikrát, hogy nincs szemem hozzá. Később, amikor a "Rózsa nevében" elolvasta a nagy tűzvész leírását, azt mondta nekem: "Tehát mégis megláttad a szikrát?" Mire azt feleltem: "Nem, de tudom, hogyan láthatta egy szerzetes."

Még mindig nem stimmelt a dolog. Valójában mindennek ellenére megláttam a szikrát. Akkoriban azonban semmi kedvem sem volt beismerni.

Ez annyit jelent, hogy mielőtt elmondanám az élményeimet, szükségem van rá, hogy megszűrjem őket mások élménybeszámolóin keresztül.

A regényemben, melyet így írtam, van két részlet, amit jóformán minden kritikus kétségtelenül hamisnak tartott, kifejezetten Hollywood-ízűnek. Ennek ellenére mindkettő teljességgel autentikus részlet a saját életemből. Szükséges, hogy élményeinket folyamatosan összevessük mások élményeivel. Annyiban mondhatjuk, hogy a könyvtár...hogyan is mondhatnánk...? egyfajta művégtag az élményekhez. Természetesen a művégtag nem helyettesítheti, hisz a művégtag soha nem helyettesítheti igazából a lábat.

A könyvtár talán valamiféle isten-pótlék. Próbálja meg elképzelni, hogy Isten esetleg nem létezik. Mi a garancia rá, hogy Ön volt Proust vagy azoknak a sansculotte-oknak az egyike, akik a Bastille-t megostromolták? A könyvtár az, az emberiség emlékezete. Ön eltűnik, de az emberiség megőrzi az emlékezetét. És Ön úgy kerül be az emberiség emlékezetébe, mint Proust vagy valaki más.

És talán mondhatjuk, úgy ahogyan Borges látta, hogy a könyvtár egyfajta isten-pótlék. Ha Isten létezik, akkor mivel mindentudó, Isten egy óriási könyvtár.

Így lesz Isten képe az univerzális-könyvtár képévé. Be kell vallani, hogy Istennek amellet, hogy univerzális-könyvtár, van egy másik tulajdonsága is, tudniillik hogy mindenható. Vannak azonban pantheista, plótinoszi vagy buddhista istenek is, akik nem mindenhatók. Semmivel sem többek, mint óriási könyvtárak. A tudás rendszerezett tárházai.

Egy mai ember számára a könyvtár az egyetlen konkrét kép, amit Isten mindentudásáról kaphat. Innen ered a könyvtárat elpusztító tűzvész gondolata, a tűzben az ellenséges Istennek el kell pusztulnia. A kalifa elpusztítja az alexandriai könyvtárat, a náci-inkvizitorok elégetik a könyveket.

Ha elpusztítom a könyvet, vele együtt elpusztul az igazság is, nincs többé teológia.

☐ *Ön sokkal tovább megy mint Borges. Borges azt mondta, hogy a könyvtár a világ, Ön pedig azt állítja a könyvtár Isten.*

Valóban, ma este állítottam azonban először. Miután a kérdéseivel rákényszerített. Végülis, talán ez a feladata az intejüknek. És az interjúk kárhozatos feladata abban áll, hogy rettenetes eretnekségek kimondását teszik lehetővé, amiket az ember különben végig sem merne gondolni.

A "Rózsa nevében" a könyvtár egy személy. Amit mondott, vagyis hogy könyvtár=Isten, pontosan ez történik a könyvben.

☐ *A könyvtár "A rózsza nevében" Isten, vagyis a regény központi figurája.*

A legutolsó regényemben van egy szereplő, aki egy hasonló kérdésre így válaszol: "Hisz Ön?" Azt hiszem, már az interjú első felében elmondtam, hogy a szerző sem nem szolgálhat interpretációval, sem nem erősítheti meg az olvasót abban.

☐ *Rendben van, de megadhat bizonyos premisszákat.*

Igen, ebben az esetben azonban a könyvek a premisszák. És ha gondosan megnézi a könyvem, egy egész könyvtárat talál. Írtam egy tanulmányt a szimbolikusról, mely a "Szemiotika és a nyelv-filozófia" című kötetemben jelent meg. Ebben az írásban arról beszélek, hogy a szimbolikus különbözik a metaforától.

Nyilvánvaló - még akkor is, ha nincs mindig így -, hogy az ember metaforát használ akkor, ha egy kifejezés nem szó szerint értendő. "Az oroszán harcba szállt...", és máris tudja, hogy Hektorról van szó. Hektor ember, nem oroszán. Tehát csakis metaforáról lehet szó. Szimbolikusról viszont akkor beszélünk, amikor egy kijelentést vagy kijelentéseket szó szerint értünk, bár beismerjük, hogy egyik vagy másik aspektust vagy részletet valóban eltúloztuk.

Feltehetjük a kérdést, miért ragaszkodunk egyáltalán ezen a helyen egy könyvtár leírásához. Jól van, egyetértetek, felfogtam, rendben van. Ön azt mondta, hogy az ember egy labirintusnak épített könyvtárban van, de miért kell itt ehhez annyira ragaszkodni?

Nos Augustinus mondta először, hogy ha az írás valahol, meghatározatlan módon azokhoz a dolgokhoz tapad, melyek a diskurzus ökonó-

miája folytán sürgősen elintézésre várnak, az ember abban szimbolikus értelmet keres.

Ha a könyvtár jelenléte a regényemben az Ön számára minden ökonomikus racionalitáson felülemelkedik, más szóval, ha Ön azt gondolja, hogy regényemben a könyvtár egy kevésbé részletes leírása is megtette volna, akkor annak a gyanújának ad hangot, hogy a könyvtár valami másnak a szimbóluma vagy allegóriája.

A diskurzus önmaga körül forog, ha áthágja az ökonómia törvényét. Már egyszer említettem Gerard de Nerval Sylvie-jének példáját. A mű középpontjában az időhöz és az emlékezethez való viszony áll. Egy férfiről szól, aki egy nap elhatározza, hogy visszatér szülőfalujába, és a férfi az időt egy régen nem működő falióráról olvassa le. Nos, jól van. Az egyetlen lényeges dolog az, hogy elutazik, és az ember elcsodálkozik, hogy a szerző miért szentel három oldalt az óra leírásának, ami tulajdonképpen egyáltalán nem is fontos...Ime az a valami, ami a pazarlás birodalmába tartozik.

A narratív energia eme pazarlása láttán, az ökonómia törvényének megsértését látván, felteszi magának az olvasó a kérdést, miről is beszél tulajdonképpen a szerző. Megállapítja, hogy a Valois-ról van szó, a szerző gyermekkorának színhelyéről, és hogy a megállt időt akarja bemutatni, az időt, amit újra megtalál. A szimbolikus interpretáció azonban széttörik a valódi hiátuson, amely a kevés között - ami a narratív ökonómiát diktálja - és a sok között - amit a szerző kiterjeszt a szemünk előtt - feszül.

Itt jön elő a könyvtár problémája. Ha Ön úgy gondolja, hogy regényemben túlságosan sok időt szenteltem a könyvtárnak, akkor egyben azt is gondolja, hogy a könyvtár ugyanazt a szerepet tölti be nálam mint Nerval regényében az óra; itt azonban másról van szó. Ha figyelembe vesszük azokat az extratextuális utasításokat, melyek itt ma este elhangzottak, arra a következtetésre jutunk, hogy ez a más Isten.

☐ *Az író nem attól író, ami az ő szövegét megkülönbözteti az egyszerű protokolltól?*

Ennek a kérdésnek a megválaszolásához vissza kell térnünk a szöveg és szöveg közötti különbséghez; az egyik szövegben megadok az olvasónak egy interpretációt, a másikban viszont éppen ellenkezőleg: átengedem az interpretációt az olvasónak. Egy filozófiai vagy tudományos szövegben az olvasónak csak annyi interpretációs szabadságot szabad biztosítani, hogy véletlenül se érthesse félre, amit mondani

akarok. Az író szerepe pontosan abban áll, hogy azzal törje át az ökonomiát, hogy olyan elemeket vezet be, amelyekből interpretálható lesz a szöveg.

Kantnál a szavak használata sohasem esetleges; minden szó egy és csakis egy gondolatot jelöl. Ha egy irodalmi szövegről, például egy Proust regényről azt mondják: "Ennek a szónak a használata teljesen esetleges itt", a szerző ha őszinte, azt kell, hogy válaszolja: meg lehet. Nem tudja, így van-e vagy sem, jóllehet mindkét interpretáció lehetséges.

Valamennyi tanulmányirónak Wittgenstein **Tractatusa** lebeg a szeme előtt: 1. Kifejtés 2. Kifejtés 3. Kifejtés stb. Vagy Spinoza **Etikája**. Ami azt jelenti, hogy lehetséges csaknem tisztán matematikai formulákat találni.

A regényíró éppen az ellenkezőjét tüzi ki maga elé; bizonytalanságba burkolja a szavakat, nem mintha ez a bizonytalanság lenne a legfőbb célja, hanem mert az a feladata, hogy megmutassa, milyen ellentmondásos és bizonytalan minden érzés és minden szituáció. Szent Tamás **Summa Teologiae** című művét olvasva azt látjuk, hogy Isten és a Sátán gonosz. És ez így is normális. Ha azonban Milton **Elveszett Paradicsomát** olvasva tesszük fel a kérdést: gonosz-e a Sátán, már nem olyan egyértelmű a válasz, döntse el mindenki magának. És ha netán Miltontól nagyobb egyértelműséget találnánk követelni, azt feleli: "Olvassák inkább a Summa Teologiae-t."

☐ *Nem Ön a legateistább író napjainkban?*

Minthogy tagadom, hogy létezik igazi ateizmus, nyilvánvalóan nem vagyok abban a helyzetben, hogy válaszolhassak. Mondjuk inkább így: míg más íróknak problémájuk van Istennel, addig az én esetemben Istennek van problémája velem. Ez természetesen csak tréfa.

Hogy válaszoljak a kérdésére, katolikus voltam, de elveszítettem a hitemet, ennek ellenére egészen mást jelent nem Istenben hinni, és azt mondani: Isten nem létezik. Ez a fajta blaszfémia nagy ellenállást szokott kiváltani. Az embernek úgy kellene élnie, mintha Isten nem létezne, és ez az abszolút kanti értelemben vett morál feltétele.

Ha azonban elzárkozunk attól a fanatizmustól, amely azt hirdeti: "Isten létezik, ezért megöllek", még hosszú az út ahhoz, hogy visszautasítsuk azt a fajta fanatizmust, mely azt mondja: "Isten nem létezik, ezért ölök meg". Ha bizonyosan tudnánk, létezik-e Isten, nem volna sem filozófia, sem teológia.

☐ *Ezek szerint mindkét álláspont egyfajta fogadás Isten létére vagy nem létére?*

Igen, de csupán teoretikus értelemben vett fogadás, míg Pascal fogadása merőben praktikus. Mindenesetre, ha valóban tudnánk, létezik-e Isten, sem Szent Tamásunk, sem Szent Bonaventuránk nem lett volna. Azt mondanánk: "Isten van, jól van, rendben van, oké."

Ez a bizonytalanság fundamentális szerepet tölt be az ember életében. Próbáljunk meg annyira materialistának lenni, amennyire csak lehetséges. "Az Univerzum pusztán szépséghiba a nem-lét egyszerűségében." mondta Valéry. Az Univerzum tehát az atomok tánca, az atomoké, amik a milliárd lehetséges megoldás közül végül is megtalálták a megfelelőt, azt a megoldást, amely az életet, a Föld, a csimpánzok és az emberi faj létét lehetővé tette.

Ebben az esetben Isten, ha létezne, csakis egy gyengeelméjű Isten lehetne hasonlóan ahhoz a majomhoz, ami örökkön örökké püföli az írógépet azért, hogy egyszer leírja az Iliászt. Tehát Isten vagy nem létezik, vagy gyengeelméjű, aki évmilliárdokig verte az írógépet, hogy megtalálja a megoldást.

Mit jelent azonban a **megfelelő** megoldás? Azt a tény, hogy végtelen lehetséges megoldás közül pontosan ez a megfelelő, ez a törvény volna Isten. Természetesen nem a Biblia Istene, nem is a pápa Istene, egy lengyel Isten, hanem valami, ami nagyon hasonlít Istenre: a világ racionalitása.

Semmiféle ateizmus sincs abban a helyzetben - főként, ha egy intelligens, értelmes személyes Istent tagad - , hogy a jó megoldást megkülönböztethesse a rossztól.

Csak annyit kérdezhet, vannak-e természettörvények. Ha leejték egy követ a Pisai Torony tetejéről, miért esik le a kö, és miért nem emelkedik még magasabbra? Ez Isten vagy valami, ami Istennél is erősebb. És ez a fogóas kérdés minden naív ateizmus számára. Jóllehet modhatjuk azt, hogy Isten nem fehér szakállas Isten, stb, de a kérdés még mindig áll: minden ködarab, amit a Pisai Torony tetejéről leejték, a föld felé esik, és nem az ég felé.

Honnan ez az állandóság? Amikor azt mondjuk, hogy kozmikus katasztrófa eredménye, megkérdezhetjük, hogy az állandóságnak miért pont ezt a formáját eredményezte a kozmikus katasztrófa, és miért nem egy másikat. És a végtelenségig tovább folytathatjuk a kérdezős-

ködést. Ez a világot uarló törvény metafizikai problémája - nos a panteista számára Isten éppen ez.

Ezzel azonban még nem oldottuk meg azt a problémát, hogy miért van egyáltalán törvény, ez az a probléma, mely többé-kevésbé a heideggeri probléma felvetéshez tartozik: miért van egyáltalán létező és miért nem a semmi? Ha azonban az **ateista** alatt Ön olyan valakit ért, aki azt mondja: "Isten nem létezik, fűtyülök rá", nos ilyen értelemben Én egészen bizonyosan nem vagyok ateista, mert ez a kijelentés éppoly naiv mint egy Khomeini hívő véleménye.

- ☐ *De ha ateista alatt olyan valakit értünk, aki azt mondja: "Nem tudom miért van a világ, de az az egyszerű megoldás, miszerint Isten miatt, nem elégít ki". Ilyen értelemben ateista Ön?*

Isten létét racionálisan nem lehet bebizonyítani; és ha Isten léte a hittől függ - nos, nekem nincs meg a hitem.

- ☐ *Nem éppen ez a lehetetlen kérdés teremti meg a művészet lehetőségét? Ahol is a művészet nem a kérdésre adott felelet, hanem a folyamatos kérdés.*

Igen, de mi a művészet? Nem csupán a görög vagy a latin definíció: *recta ratio factibilium*. Ön arra a művészetfelfogásra gondol, amely a francia forradalom végén és a korai német idealizmussal honosodott meg; ez a felfogás semmivel sem jogosabb, mint a kannibalizmus, egy kulturális modellen alapszik.

Nem, a művészet hit kérdése. Létezik egy egyezés hit és művészet között, és a művészet olyan csábító szavakkal írja le a dolgokat, hogy hinni akarunk bennük.

Nem igaz, hogy a művészet hitet ad. Olyan dolgokról mesél, amelyekről jól tudjuk, hogy hamisak. Ennek ellenére szeretjük azt, ahogyan elmeséli a dolgokat.

Talán egy esztétikai valóságban kellene hinnünk, de csak akkor, ha ez nyelvi jelenség. Olyan jól hangzik, hogy már csak az öröm kedvéért is elismétlem, szívesen teszek úgy, mintha igaz lenne.

Ami Engem egy olyan versben mint Leopardi **Silvia**-jában megfog és megindít, az nem megmintázott nő valósága, aki talán egészen közepszerű, hiszen talán nem is létezett. Hanem az a mód, ahogyan Leopardi egy nyelvi stratégiát követ, oly módon, hogy nemcsak a fiatal nőre gondolok olvasás közben, aki a költő szeme előtt lebegett, hanem minden nőre egyszerre, akit valaha is megkivántam.

A valóságban Silvia talán sohasem létezett, bajusza volt vagy kancsalított, és ami engem illet, talán arra fecsértem el az életem, hogy egy förtelmes nőt imádtam vagy egy olyat, aki egyáltalán nem érdemelte meg, hogy szeressem; de a világtapasztalatomnak és Leopardi versének ebben az egyesülésében megesett az a csoda, hogy az a Silvia, akit a költő ismert, valósággá vált egy olyan valóságból, amelynek valóságosságában nem hiszek.

Egyességet kötöttem Leopardival, és hála a nyelvi stratégia varázserejének, bevált. Ez egy nyelvi cselvetés, mely arra kényszerít, hogy olyan lehetséges világot konstruáljak, amely egyszerre épül egy kulturális tradíció adottságaira és a személyes tapasztalataimra, egy olyan világ, amely megegyezhetne a költők lehetséges világával.

Másként nem tudom magamnak megmagyarázni, miért szeretek bele mindig Silviába, valahányszor újra olvasom a verset, amit pedig már kétszázszor is olvastam.

☐ *Mi történik ilyenkor?*

A következő történik: Valami, ami azelőtt nem létezett, Leopardi verse nyomán létezni kezd. Ennek ellenére mégsem mondhatjuk, hogy a művészet megteremt egy valóságot. Az esztétákat leszámítva, azt mondani, hogy a művészet megteremt egy valóságot, metafora. A művészet nem helyettesíti Istent. Különben Isten hiánya betölthető lenne a Pleiádokkal.

☐ *Már beszélünk a könyvtárról. Van egy másik hely, amely így tűnik szintén fontos szerepet játszani Önnél, legalábbis a keletkező regényében, nevezetesen a párizsi Művészeti Akadémia. Mit jelent az Ön számára az Akadémia?*

Mind a könyvtár, mind az akadémia az a hely, ahol megőrződik az emlékezet. Végülis - feltéve, ha lettek volna múzeumok a középkorban elképzelhető lenne, hogy **A rózsza neve** egy múzeumban játszódtott, ahol, mondjuk, egy Faun szobrát őrizték.

Mindenesetre az Akadémia számomra nem a könyvtár metaforája. Másfelől viszont az, hogy az alkalmazott tudományoknak eme gazdagsága ebben a környezetben megszakadt - egy középkori templomban - valami egészen másra enged következtetni. Itt a fejlődés egy struktúra kimerevített képeben mutatkozik meg, amely a XIII. vagy a XIV. századból származik.

E két momentum ellentmondása talán a legkülönösebb ebben a mágiában. Feltehetjük a kérdést, hogy az itt talált eszköz valóban azt jelenti-e, aminek látszik. Vagy hogy ilyen körülmények között a valóságban nincs-e egy másik jelentése. Komolyan megkérdezhetjük, nincs-e titkos kapcsolat a körülmény és a tárgy között.

Itt azonban valóban nehéz helyzetbe kerülök. Mert nem tudom megmondani, hogy ez a nem megfelelő atmoszféra határozta-e meg a regényemet, vagy éppen fordítva: azért választottam regényem színhelyéül az Akadémiát, hogy egy nem megfelelő helyzetről beszélhessek.

Próbáljuk meg egyszerű dolgokkal folytatni. Miután befejeztem az első regényemet, és mielőtt még biztos lehettem volna a sikerében, feltettem magamnak az egzisztenciális kérdést: Tudnék-e még egy regényt írni? És ha igen, mikor és miről?

Az első regényemet végülis azért a középkorról írtam, mert valami olyasmiről szólt, aminek a kultúrájában jártas voltam. Ezután megkérdeztem magamtól, van-e még valami, amiben jártas vagyok.

Nos a kulturális komponensekről lassacskán azokra a személyes emlékeimre terelődött a figyelmem, amik gyermekkorom óta elég nagy hatással voltak rám. A két emlékkép teljesen független egymástól. Az egyik a Foucault inga látványa 1950-ben a Művészeti Akadémián; a másik egy esemény fiatal koromból - ezzel végződik egyébként második regényem is - nevezetesen egy temetés, Piemontban legyilkolt partizánok temetése.

E két élmény között semmiféle kapcsolat nincs azonkívül, hogy mindkettő abszolút meghatározó élmény volt számomra. Történetek, amiket mindig újra és újra elmesélek. De soha nem ugyanúgy. Ami az ingát illeti, arról jóformán senkinek sem beszéltem még. A történetet a gyászos trombitaszóról ellenben már elmondtam jónéhány nőnek, akiket el akartam csábítani. Ugyanakkor az volt az érzésem, hogy ezt a történetet nem tudom elmesélni, mert azokra a történetekre emlékeztem, amiket már Pavese vagy Fenoglio is elmondott. Túl későn születtem ahhoz, hogy elmesélhessem.

Aztán - e két meghatározó emlékkép, a trombitászó a temetőben és a Foucault inga nyomán - eszembe ötlött a fogadás, egy igazi kihívás: lehetséges-e ebből a két oly különböző történetből egyet csinálni? Számomra egyértelműen összetartozott a két dolog. A probléma abban állt, hogy hogyan kössem őket szorosan össze.

És akkor eszembe ötlött egy harmadik momentum: a mágikus kapcsolat. Szórakoztató volt mágikus könyveket olvasni, könyvtáramban megtöltöttem egy kis polcot úgy ötven kötettel, de soha nem gondoltam, hogy egyszer több ezer ilyen könyvem lesz. Akkor azt mondtam magamnak: talán valóban van mágikus kapcsolat a két esemény között? De ha mágikus a kapcsolat, akkor irracionális, és ha irracionális, akkor hamis.

Innen jött az ötlet, hogy elmeséljek egy történetet, amely valódi momentumok hamis kapcsolatáról szól. És lassacskán rájöttem, hogy ez valóban a mai idők metafizikáinak a története. Abszolút hitre volt szükségem ahhoz, hogy ezeket az egymástól oly távoleső dolgokat összekapcsolhassam; a kapcsolatot Chestertonnál találtam meg: "Mióta az emberek megszűntek hinni Istenben, nem a semmiben hisznek, hanem minden lehetségesben."

Itt minden lehetséges hitének ebben az univerzumában láttam munkához, amely hit számomra a mágia és a Reneszánsz új tudományának a gyökere, és egyben az örök fasizmus gyökere is.

Van valami, ami egy olyan csodálatraméltó, misztikus és mély embert mint Marsilio Ficinot Hitlerrel összeköti? Felületesen nézve természetesen nincs. Nagyon is van azonban, ha tekintetbe vesszük azt a logikát, miszerint az ember felületes hasonlóság alapján minden lehetségesben kész hinni, és ez a regényem egyik alaptémája.

fordította **Ivacs Ágnes** a **Lettre** 1989. nyári számából

KOYANISQUATZI

Kélemen Zoltán

Talpig páncélba öltözött lovagok vágatnak megeresztett kantárral a virágillattól terhes réten. Helikopterek figyelik őket. A szomszédos hegyek körülzárják a költő-csillagász bölgyét. Ide költözött mióta az emberek szerint megöriült. Valójában: mióta elkezdődött a világ pusztulása. Azóta csak ez a völgy foglalkoztatja, az égből is csak az a tányérnyi végtelen, amit a hegygerincek körülölelnek. Szelleme a rét parányi végtelenjéből táplálkozik, mint egy keleti mozaik készítő mester, és teljesen elégedett. Érti és megérti az embereket, akiknek nem kellene a versei. Tudja, hogy nem az ő versei nem kellene senkinek, hanem a versek nem kellene. Otthagyták őket, mint a megünt szeretőt. Búcsút mondtak a lírának. A színházak már előbb kiürültek és nem azért, mert a sznobokon kívül senki sem látogatta az előadásokat. Eleinte csak új darabok születtek, aztán ahogy romlott az ember memóriája, úgy vált egyre nehezebbé egy-egy szindarab előadása. Végül elfelejtették a darabokat, mint egy régi és szerencsésen öltözőben hagyott kabátot.

Verseket meg nem irtak és nem értettek. De nem maradt irodalom nélkül az emberiség!

Nem falta fel a szellemet a videó és a ponyva, az erőszak, a szex és a pénz. Sőt délszaki burjánzásnak indult az irodalom. Egyre több és jobb alkotás született és az emberek egyre nagyobb lelkesedéssel olvasták őket. Természetesen mindig a latin és szláv nyelvek irodalma volt a legvirágzóbb. Innen kerültek ki a legmaradandóbb alkotások. Az első irodalmi mű, ami még élt az emlékezetben szintén egy latin író munkája volt, a Don Quijote.

A világ irodalma egységes arculatot öltött. Csak próza született túlnyomó többségben regény. Ünnepezték írók akkor a földön boldog családi környezetben, a nélkülözést hirből sem ismerve, lelkes rajongó táborral és atyai menedzserekkel megáldva. Mindenki boldog volt. Az irodalmi alkotások széles palettáján ki-ki megtalálhatta azt a regényt, mely szívéhez közel állt. Lehetett az illető régimódi

úriember, ábrándos széplélek, vagy avantgard lelkületű ifjonc. A boltok roskadozásig teltek a szép, fényes gerincű könyvekkel, melyek gyorsan fogytak, s helyükre sorban újabbak jöttek.

Az olvasók valósággal falták a könyveket belső szobácskaik lámpafényes magányában. Nem a történetek kedvéért, hanem az idő semlegesítésére. A könyv a regény a történessel, amozzanattal kezdődött, ez pedig az időt szülte. Fura ügy ez, ha belegondolunk az idő valójában nem létezik. Ezt az időt falták az emberek a könyvekben, mert abban reménykedtek, hogy így elodázhadják a halált, a véget. Valójában csak a halállal való szembesülést kerülték el, közülük legtöbben még a végük pillanatában sem szánták rá magukat erre az aktusra. Nem ismerték már a drámai dacot, a versekből merített szerelmes beletörődést és a mesék furfangját. Ültek a regények felett és porosodtak.

Elmerültek az időkben. A szó eredeti értelmében nem voltak már gondolataik, az írókat is a cselekmény mókuskereke, a bonyolult utalás rendszer szövevénye és a régi viták hagyománya vitte előre. A regény nem okozott · nem okozhatott · katarzist. Elgondolkodtató · mondták róla a tanárok és szerelmesek a nyáresti karosszékekben a teraszon, vagy a végeláthatatlan autópálya karavánjában a volán mögött.

Pedig nem gondolkodtatta el az embereket. Mindössze kizökkentette őket magányukból, emlékeztetett Istenre, vagy egyéb apróságokat ajándékozott az egyre öregedő olvasóknak, akik jóleső zsibbadtsággal csukták be a könyvet, felálltak, nyújtózkodtak és szívükbe édes szomorúságot lopott a próza.

A csillagász · költő már nem figyelte őket, csak tudta, hogy mit csinálnak, bár ez is egyre kevésbé érdekelte. Felnyalabolta a műszereit és nekivágott a hegynek. Ott fent aztán zsebkendőjével törölgette verejtékes arcát és várta, hogy besötétedjen és a tiszta felhőtlen égre feljöjjenek a csillagok. Tudta, hogy odaát a hegyeken túl már rozsdásodnak a dombormíves páncélok, s a csuklóvasak és sisakok fémlabirintusaiban fűrgő patkányok szaladgálnak sziszegve.

Adam Mars-Jones**Strukturális antropológia**

A strukturális antropológia olyan pszichoanalízis, amely az individuálisnál szélesebb alapon nyugszik. Mindkét technika az emberi elme működését kívánja megismerni, úgy hogy ennek tudatalatti termékeit vizsgálja, de míg a pszichoanalízis egyetlen koponya mintáit tanulmányozza - ébren vagy álomban -, addig a strukturális antropológia a kommunális álomra, vagyis a rituális viselkedésre összpontosít. És szintúgy a pszichoanalízis nagyjából saját kultúrájára szorítkozik, míg az antropológia egy, az objektivitást elősegítő távolság preferenciájával operál olyan törzsek között, melyeknek tudatfölötti páncélja viszonylag kis ellenállást tanúsít az antropológus tudományos eszköztárával szemben. De ezek a határok magasabbottak, és az átfedés foka elég közkeletű; noha Freud Bécsben volt, mégis szabadon tárgyalta kortársának, Woodrow Wilsonnak szellemi műveit - ki térben távol állt tőle -, valamint Leonardo da Vincit - ki időben esett messze -, és természetesen Oidipuszt - ki mind térben és időben messze állt. Hasonlóan a Lévi-Strauss uttörő munkája nyomán kialakult strukturális antropológiai technikák sok mindent felfedhetnek, melyek saját kultúránk számára megdöbbentőek lehetnek, persze csak akkor, ha óvatosan bár, de a maguk teljességében alkalmazzuk ezeket a technikákat.

És most a bevezetés után tekintsünk egy példát! Vidéki kórházban dolgozó nővérek gondjukba vettek nemrég egy férfit, akit felesége különös módon büntetett meg hűtlenségeért. Az asszony váratlanul érkezett haza a családi fészekbe, és tanúja lett férje kicsapongásának. A férj olyan szexuális kongresszussal volt elfoglalva, mely nagy zajjal és szintúgy nagy lelkesültséggel járt - oly jellemzők, melyek jó ideje hiányoztak már feleségével való bánásmódjából. Az asszony hangtalanul kiosont az ajtón, és csak a megszokott időben jött vissza. Izletes vacsorát készített, de néhány porrá tört altatót a burgonyapürébe kevert. A férj fáradtságra panaszkodott, így korán nyugovóra tért. Nem sokkal később a feleség levetköztette alvó hitvesét, majd pillanatragasztóval kezét a péniszéhez ragasztotta.

Az orvosok és a nővérek azzal a problémával álltak szemben, hogy hogyan is válasszák szét a manuális és a genitális húst kötődésükből, mindamellett valamilyen módszert is rögtönözniük kellett annak érdekében, hogy a beteg vizelhessen; végülis kozmetikai műtetre volt szükség, hogy visszaállítsák a testrészek eredeti állapotát.

mindeniütt megjelenik; kielégíti annak igényét, hogy váratlan mélységekbe szaladjon; szinte már halljuk is valakinek a hangját: "most történt valamelyik évben, egy másik városban". Igyhát mitosz ez, még akkor is, ha valóban megesett, és bizonyosak lehetünk afelől, hogy ha a megfelelő kérdéseket tesszük föl, kifejti magát. De zenéjének dallama misztikusan fog csengeni füllünkben egészen addig, míg a strukturális antropológia körmönfont sulyokjával meg nem döngetjük, amely tudomány számára a rezonanciák fontosabbak mint a pusztá hangok.

1. TERMÉSZET/KULTÚRA

A döntő fontosságú ellentét - mint mindig - a természet/kultúra. A szexuális *vad*, mely viszont a házasságban *megszelídül*, s *vadként* nyilvánul meg a házasságtöréskor. A fenevadból szociális adhézió lesz, majd ismét elszabadul. Az enyvvé párlott állati részek nem fenyegetnek efajta "feltámadással"; így esik hát az asszony választása rá bosszújának eszközeül. Modern időnkben a ragasztó összetétele ritkán organikus, de a kollektív tudattalan mindig az; az emberi gyakorlat konstansaira referál, és nem pusztán az életre "ahogy élve van". A kollektív tudattalan a kronológiai rendtől függetlenül létezik, nem tart lépést a ragasztó-technológia fejlődésével. Meg kell mondani, hogy egyetlen férfit sem ment fel a görög mitológiában való járatlansága azalól, hogy apja halálát kívánja, s anyjának testét.

2. PUHA/KEMÉNY

Választott mitoszunkban az ellentétek másodlagos tengelyét a puha/kemény fogalompár jelöli ki; a házasember felvállalja a *keményiséget* feleségével szemben, de minden más kontextusban puha marad. Az impotencia a hitvesi ágyban és a duzzadás akivül a társadalmi rendet és az elkövetkező generációkat egyaránt fenyegető, szimmetrikus veszély. De ekkor megbűnhődik a hűtlen férj, éppen bűnében való keménysége miatt, mégpedig oly keménységgel, melyet már nem képes kontrolálni, mert pontosan kontrolának hiánya az, amely meg van bélyegezve. A megcsalt asszony - a világ kasztráló nevetése közepette - férfiasságának (mely vétkének forrása) kifigurázásával visszacsalja férjét; és az általa létrehozott permanens erekció mindazonáltal rádöbbenti impotenciájára. A keménység és a puhaság egyaránt nevetséges, egyformán visszataszító, amikor állandó, patológikus állapotként jelentkezik, s sem egyezés sem váltakozás nem közvetíti.

3. KABÍTÓSZER/ELESÉG

A házas férfi feláldozza a kellemes izgalmakat, a változatosságot, a szórakozást és az élet váratlan örömeit, s mindezt teszi magasabb értékek kedvéért; a kötelességek és a kis örömök világába lép. Szerződést ír alá, miszerint abbahagyja kisdud játékait a mezőnyben, és elkezd annak megművelését; erotikus kiválasztottjainak számát egyre kell redukálnia, mielőtt reprodukálhatná magát a következő generáció számára. A házasságba fektetett energia tőkeként akkumulálódik; mely a szabad szerelemben csak

mezőnyben, és elkezd annak megművelését; erotikus kiválasztottjainak számát egyre kell redukálnia, mielőtt reprodukálhatná magát a következő generáció számára. A házasságba fektetett energia tökéként akkumulálódik; mely a szabad szerelemben csak elherdálódna, s végül semmivé válna. A házasember lemond a kábitószerként élvezett szexről, és egy intim vonzalmakkal teli életnek szenteli magát, a szex ekkor mint eleség jelenik meg; ettől a ponttól kezdve éhsége eloszlik, ahelyett hogy csak stimulálódna. De a csalfa férj azzal szegi meg a házasság metabolizmusát, hogy izgalmakra vágyik a fenntartás helyett. Nos, a nő, akinek hatalmában áll az éhséget csillapítani, az éhséget, melyet megvet a férj, azzal fizeti vissza adósságát, hogy a férfi étkébe gyógyszert kever. S a gyógyszernek inkább a narkotikus mintsem a stimuláló hatásának veszi hasznát; izgalom helyett nyugalmat nyújt, megemelkedett tudatállapot helyett tehetlenséget. Számára a hűtlenség olyan mint az alkohol, "nyugtató hipnotikum paradoxikus stimulációval", mélypont, mely magasként álcázza magát; s bosszúja szükségszerűen dramatizálja a hűtlenséghez való hozzáállását.

4. PRIVÁT/NYILVÁNOS

Amikor két ember férjként és feleségként köti össze életét, és többé már nem elsősorban szülei gyermekeinek tekintik magukat, akkor megváltozott státuszukat rituissal is ki kell fejezniük; amikor külön lakhelyeikről közös háztartásba költöznek, egyfajta szakrális alagúton haladnak keresztül, mely irreverzibilisen megkülönbözteti múltjukat jövőjüktől. Habár mindketten privát individumok, akiknek privát döntéseik vannak, mégis a nyilvánosság előtt is deklarálniuk kell ezt, és miközben drasztikusan vesztik el szüleikhez fűződő kötelekeiket, a mennyegzőjükön résztvevő emberek éppen azok, akikről származnak.

Az, hogy templomban kötik-e meg frigyüket, vagy inkább a lehető legkevesebb külsőségekkel járó ceremóniát választják egy közjegyző előtt, mindegy; a szertartás egyik esetben sem kevésbé rituális mint a másikban, és ekként nem vethető el egyszerűen, többé meg sem említve. Renonszálni kell; olyan formulát kell találni, amely az egymáshoz kötődés ritusát szimbolikusan invertálja. Noha meghalt a mágia, a varázsigét - a résztvevők szabadulásának érdekében - visszafelé kell elmormolni. Kijózanodottságukat a maga teljes mivoltában kell előadni.

És láthatjuk miként működik ez a folyamat mitoszunkban. Az eredeti rituálé ünnepi, közösségi helyen ösztökéli keresztül a párt, a nászágy felé; ez ellen-rituálé ugyanabban az ágyban kezdődik, mely ekkor a bűnösebb számára csapda s nem fészek, s mely a bűnös résztvevőt egy ünnepélyességtől átítatott közösségi hely felé üzi. A nászágyban megittasult férj már ekkor megfizeti transzgressziójának árát; minthogy az izgalmat részesíti előnyben a biztonsággal szemben, ki kell tartania választása mellett, s ezzel biztonságát teljesen eljátsza. De még más is vár rá.

Feleségének szelekciója · a *templom* szimbolikus inverziójaként · a *kórház*, mely a kollektív tudattalan részéről kétségtelenül mesterfogás. A templom és a kórház respektívikusan az analízisnek ellenálló misztérium, illetve a misztériumnak ellenálló analízis otthonai; szuggesztív sötétség és elkerülhetetlen fény.

Közben megemlítendő, hogy csak a struktúrális antropológia fokozza a misztériumot ennek kifejtése közepette. Itt végül tudomány és vallás frigyét köt és megállapodik.

De van még egy érdeme e minta-rendszernek, mely szerint a választott ágyát mellőző, s a szexualitást másutt kereső férfi az általa nem választott ágyban immobilizáltatott; egy olyan ágyban, melyben a test klinikusan vizsgált és kezelt, s ahol jóformán a gondolata sem merülhet fel annak a szenzuális komponensnek, melyet oly sokra tartott. Aszexuális ágyban, elfeledetten fekszik, kapcsolatai nincsenek, megosztván az épületet a többi, átmeneti lakóval, akiknek legalább a kilátásuk megvan arra, hogy egyszer visszatérjenek és folytassák félbeszakított életüket. S ő maga · noha a tett szabadságát a családi tűzhely biztonságával akarta kombinálni · mégis ridegül mindkettőtől megfosztatott.

5. KOMÉDIA/TRAGÉDIA

Struktúrális elemeket vizsgáló tanulmányunk során ezidáig szemügyre vettük a ragasztót, az ágyat és a kórházat. Már csak a kéz és a pénisz maradt hátra. E két szervvel való szarkasztikus összeköttetés miatt az asszony predikamentumában inkább a komikus mintsem a tragikus aspektushoz áll közelebb; házasságának semmisségét inkább közröhejnek teszi ki, mintsem megtört szívének privációjába rejtekezne. Férjét mint tetten értet reprezentálja, maga a tett azonban ironikusan elbagatelizált; magatartása nem hűtlenségét, hanem önmeggyalázását bizonyítja rá. A kéz és a pénisz kényszerű kapcsolata igába fogja a férfi legnagyobb ambícióit és hűtlenségre való hajlamát.

(Nyilvánvalóan a férj jobb keze az, melyet neje · oly mókásan · odacementez; elképzelhetetlen, hogy azzal rontsa el szimbolizmusunk, hogy egy jobb-kezes bal kezét inzultálja. Ez teljesen idegen lenne egy olyan elmének a ragyogásától, amely nincs is tudatában annak, hogy működik!)

Szembe helyezi az oppozabilis hüvelykujját · az evolúció e hatalmas vívmányát · a harmadik lábbal · azt a bűnös szövetet, mely azzal fenyegeti az emberiséget, hogy a differenciálatlanság mocsarába süllyed vissza. A nő mint fölöslegest deklarálja a matriális atrocitást, az ellene elkövetett bűnt pedig önkényeztetésnek ítéli.

Az ő ellen-rituáléjának konstrukciójában olyan perszónává alakul át, kinek védjegye az *óhajok ironikus beteljesítése*; egyik mesebeli alakból a másikba változik át, fogoly királylányból boszorkánnyá. Vajon férje nem az ágyban, hanem másutt kíván kemény lenni? Az asszony elrendezi. Kalandra vágyik? Majd az asszony megnézi, mit tehet.

Az asszony ragasztóval biztosítja kettőjük szeparációját, az a kemény bánásmód pedig, melyet kieszél, paródiáját ejti férje férfiasságának. Mégis a nő végső csinye az a varázslatos képesség, hogy mást használjon fel bosszújának eszközeül; bizonyos felületes könyörület tapasztalható a ragasztóval végrehajtott tettében, noha a sebészeknek minden tudásukat be kell vetniük. Az a mód, ahogy a társadalom e tagjai végrehajtják az asszony parancsát, a büntetésnek a személytelenség auráját kölcsönzi; a nő maga távol marad a késtől, férjét közvetítőnek adja át operációra. Azok kollaborálnak a férj megszégyenítésében.

A kés valóban arra használatos, hogy helyrehozza az okozott kárt, de az áldozat számára ez nem nyilvánvaló, vagyis csak a legmélyebb szinten, ahol a szavak két ellentétes dolgot jelentenek (v.ö. Freud: Az alap-szavak bináris jelentéséről). A beteg keze péniszéhez *tapad*, s a doktoroknak *le kell választaniuk*.

De a kórházban található nők alapvetően fontosabbak mint a férfiak. A sebészek elsősorban férfiak, az ápolók nagyjából nők, és az ápolónők azok, akik a kórház közösségét képezik, legalábbis a beteg szemében. Az orvosok vizitálnak, az ápolónők ellenben mintha az osztályon élnének. Így a megcsaló büntetésének utolsó fázisa is beteljesül. Női kacaja közepette felesége most olyan nők kacajának teszi ki, akik újrajátszák az általában vett nő szubszervens alkalmazottból meg nem érthető manipulátorra történő transzformációját: nők, akik gyengédség nélkül nyúlnak hozzá, akik bár intim viszonyban vannak vele, mégse mutatnak semmiféle érdeklődést iránta, akik ellátják anélkül, hogy a gondjukra bizott férfival bármilyen kapcsolatot létesítenének; akik csak megerősítik egy olyan világból való számkivetettségét, ahol a nőt természetesnek tekintik, és ahol talán még titokban nevetnek is rajta.

Mi maradt hátra eredeti történetünkből? Bizonyára semmi, ami mocskos vagy triviális, mivel ezek az elemek ellentétükbe abszorbeálódtak. Sőt, a szimplicitás is komplexitást eredményezett anélkül, hogy az előbbi alakját veszítette volna. Mert a történet felszíne alatt, mint ahogyan egy tökéletesen elkészített zöldseses spagetti zamatos szálai a hártya alatt, fekszik a mítosz kusza gazdagsága.

fordította Oláh Csaba

Woody Allen

A Kugelmass epizód

Kugelmass humán tárgyakat tanított a City College-ban. Boldogtalan házasságban élt második feleségével · Daphne megtestesült házisárkány volt. Kugelmass-nak volt két mamlasz fia is az első feleségétől, Flotól, aki folyton nyakára járt a tartásdíjért.

· Honnan tudhattam volna, hogy ilyen balul fog kiütni a dolog? · panaszkolta Kugelmass pszichiáterének egy nap. · Daphne olyan ígéretes volt. Ki gondolta, hogy fogja magát, és úgy elhizik mint egy ház. Volt néhány dollárja is, ami önmagában még nem elég ok arra, hogy feleségül vegyünk valakit, de nem is válhat kárára egy ilyen képességekkel megáldott embernek mint én. Érti, mire gondolok?

Kugelmass kopasz volt és szőrös mint egy mackó, de volt lelke.

· Találnom kell egy asszonyt · folytatta. · Szükségem van egy új kapcsolatra. Talán nem nézi ki belőlem, de az a fajta férfi vagyok, akinek szüksége van a romantikára. Szükségem van gyengédségre, egy kis flörtre. Mielőtt megöregednék szeretnék még szerelmesen évődni Velencében, szeretnék sejtelmes pillantásokat váltani egy hölgyel vörös bor és gyertyafény mellett, amíg nem késő. Érti, amit mondok?

Doktor Mandel előre hajolt székében.

· Egy kaland nem old meg semmit. Legyen realista. Az Ön problémája sokkal mélyebb ennél.

· Egy ilyen kapcsolat persze diszkréciót követel · folytatta Kugelmass. · Nem engedhetek meg magamnak még egy válást. Daphne mindent elkövetne, hogy megkopasszon.

· De Kugelmass úr...

· Természetesen a City College-ból senki sem jöhet szóba, mert Daphne is ott dolgozik. Nem mintha egy kaland valakivel a tanszékről olyan nagy ügy lenne, de néhány diáklány...

· Kugelmass úr...

· Segítsen nekem! A múlt éjszaka álmomban egy mezőn jártam, a karomon kiránduló kosár. A kosáron a következő felirat állt: Lehetőségek. Akkor egyszercsak észrevettem, hogy a kosár lyukas.

· Kugelmass úr, a legrosszabb, amit csak tehet, hogy egy ilyen kalandba bocsátkozik. Most egyszerűen csak mondja el, amit érez, és majd közösen kielemezzük. Elég régóta jár már kezelésre ahhoz, hogy tudja, senki sem gyógyulhat meg máról holnapra. Végére is pszichiáter vagyok, nem mágus.

· Akkor talán inkább egy mágushoz fordulok · jelentette ki Kugelmass, és felállt. Ezzel véget vetett a kezelésnek.

Néhány héttel később, egy este, amikor Kugelmass és Daphne · a két öreg bútordarab · otthon unatkoztak, megszólalt a telefon.

· Majd én felveszem · mondta Kugelmass · Halló!

· Kugelmass? · kérdezte egy hang · Kugelmass, itt Persky beszél.

· Kicsoda?

· Persky. Vagy jobb, ha úgy mondom, a Nagy Persky?

· Hogyan?

· Hallottam, hogy az egész várost tüvé tette egy mágusért, aki egy kis egzotikumot vinne az életébe. Így van?

· Psszt · suttogta Kugelmass · ne tegye le! Honnan hiv, Persky?

Másnap, kora délután Kugelmass megmászott három emeletet egy lerobbant bérházban Brooklyn Bushwick negyedében. Keresztülbotorkált a sötét előtérben, megkereste az ajtót, és becsengetett. Meg fogom még ezt bánni, gondolta magában.

Néhány pillanat múltán egy alacsony, sovány, mogorva férfi nyitott ajtót.

· Maga a Nagy Persky · kérdezte Kugelmass.

· Igen, a Nagy Persky személyesen. Akar egy teát?

· Nem, romantikát akarok. Muzsikát. Szerelmet, szépséget!

· Szóval nem teát. Bámulatos. Rendben. Üljön le.

· Persky eltűnt a hátsó szobában. Kugelmass hallotta, hogy dobozokat, bútorokat mozdit el. Persky egy hatalmas, nyikorgó, görkorcsolyatálpakon guruló tárgyat tolva jelent meg újra. A doboz tetejéről ócska selyemzsebkendőket és port söpört le. Olcsó, rosszul fényezett kínai szekrény volt.

· Persky · kérdezte Kugelmass · miben sántikál?

· Ide hallgasson! · kezdte Persky · Ez a kabin csodákra képes! A Pythias Lovagjainak terveztem a múlt évben, de lemondták a rendelőt. Szálljon be!

· Hogyne, hogy teleszúrja kardokkal vagy valami hasonlóval.

· Lát itt kardot?

Kugelmass kelletlen arccal, morogva mászott be a kabinba. Rossz előérzetét csak fokozták a csupasz funérlemezre szemmagasságban felragasztott mügyémántok.

· De ha ez valami hülye tréfa! · dohogta.

· Ahogy vesszük. A következőképpen működik: bedobok a kabinba maga mellé egy regényt, bezárom az ajtókat, hármat koppintok, és ott találja magát a könyvben.

Kugelmass hitetlenkedő arcot vágott.

· Ez az **emess** · mondta Persky · Az én istentől való erőm. És nem csak regényekkel működik, novellákkal, szindarabokkal, versekkel is. Találkozhat a világ leghíresebb regényeinek hősnőivel, akikről valaha is csak álmodott. Bármit tesz, biztos a siker. Ha megunta a dolgot, csak kiált egyet, és nyomban újra itt terem.

· Persky, magának elment az esze.

· Komolyan beszélek · bizonygatta Persky.

Kugelmass továbbra is kételkedett. · Azt akarja nekem bemészni, hogy ez az ócska, házilag összetákolts masina képes elvinni egy ilyen utazásra?

· Két tizedollárosért.

Kugelmass a pénztárcájáért nyúlt. · Hiszem, ha látom.

Persky zsebrevágta a pénzt, és a könyvespolc felé fordult.

· Nos, kivel akar találkozni? Carrie nővérrel? Hester Pryne-nal? Opheliával? Vagy talán Saul Bellow egyik nőalakjával? Mi a helyzet Temple Drake-kel? Ámbár egy férfinak a maga korában ő már megerőltető lenne.

· Francia nőt akarok. Francia szeretőt.

· Nanát?

· Eszem ágában sincs fizetni érte.

· Mit szól Natasához a Háború és békéből?

· Azt mondtam, francia nő legyen. Tudom már! Mi a véleménye Bovary Emmáról? Szerintem ő tökéletes lesz.

· Ördöge van, Kugelmass. Csak kiáltson, ha megunta a dolgot.

Persky behajította a kabinba Flaubert regényének egy papírfedelű példányát.

· És honnan tudjam, hogy biztonságos-e ez a dolog? · tette fel a kérdést Kugelmass, amint Persky hozzálátott az ajtó bezárásához.

· Biztonságos? Létezik egyáltalán valami, ami biztonságos ebben az örült világban? · Persky háromszor koppintott a kabinon, aztán kitárta az ajtókat.

Kugelmass már nem volt a kabinban. A Bovary házaspár Yonville-i házában állt, és egy gyönyörű nőt látott maga előtt. Bovary Emma egyedül volt a szobában,

vásznakat hajtogatott Kugelmass-nak hátat fordítva. Nem tudom elhinni, gondolta Kugelmass, az orvos bűbajos feleségén legettelve a szemét. Én itt! És ez ő!

Emma meglepetten fordult felé.

· Uristen, de megijesztett! Ki maga? · kérdezte a papírfedelű kiadás szép angolságával.

Ez egyszerűen fantasztikus, gondolta Kugelmass. Mikor magához tért ámulatából, így válaszolt:

· Bocsásson meg. Sidney Kugelmass vagyok a City College-ből. Humán tárgyakat tanítok. A New York-i City College. Uptown. Én · ó egek!

Bovary Emma kacéran elmosolyodott, és azt kérdezte:

· Akar egy italt? Egy pohár bort esetleg?

Gyönyörű nő, gondolta Kugelmass. Mennyire más mint az a troglodita, akivel megosztom az ágyam. Hirtelen vágyat érzett, hogy a karjába kapja ezt a látomást, és megmondja neki, hogy ilyen nőről álmodott egész életében.

· Igen, egy kis bort · mondta rekedten · fehéret. Nem, vöröset. Nem, fehéret. Legyen fehér.

· Charles nincs ma idehaza · trillázta Emma, a hangja tele volt játékos célzással.

Miután elfogyasztották a bort, sétálni indultak a gyönyörű vidéken.

· Mindig arról álmodtam, hogy jön majd egy rejtélyes idegen, és kiszabadít a durva, falusi lét egyhangúságából. · csacsogta Emma, és összezsapta a kezét. Egy kis templom mellett haladtak el.

· Tetszik a ruhája · susogta Emma · nem láttam még hasonlót erre felé. Olyan...olyan modern.

· Szabadidőruhának hívják · mondta Kugelmass romantikusan · Leárazáson vettem.

Hirtelen megcsókolta Emmát. Letelepedtek egy fa alá, sügtak · bügtak, sokat · mondó pillantásokat váltottak. Közben eltelt egy óra. Kugelmass felült. Eszébe jutott, hogy találkozója van Daphnéval a Bloomingdale's-ben.

· Mennem kell · mondta · de ne aggódjon, visszajövök.

· Remélem is · válaszolta Emma.

Kugelmass szenvedélyesen átölelte Emmát, és viassasétáltak a házhoz. Kezébe fogta Emma arcát, újra megcsókolta, és felkiáltott.

· Oké, Persky! A Bloomingdale's-ben kell lennem fél négyre.

Egy hangos pukkanás, és Kugelmass ismét Brooklynban volt.

· Na, mit mondtam? · kérdezte Persky diadalmasan.

· Nézze, Persky. Máris elkéstem. Az asszony már vár a Lexington Avenue-n. Mikor jöhetek újra? Holnap?

· Várni fogom. Csak hozza a huszast. És ne említse a dolgot senkinek.

· Naná! Szólok Rupert Murdocknak.

Kugelmass leintett egy taxit, és beszáguldott a városba. A torkában dobogott a szíve. Szerelmes vagyok, gondolta, csodálatos titok van a birtokomban. Nem is sejtette, hogy ebben a pillanatban diákok százai az ország különböző iskoláiban ilyen kérdésekkel fordultak tanáraikhoz:

· Ki ez a szereplő a 100. oldalon? Egy kopasz zsidó csokolózik Bovarynéval?

A Dél-Dakota-beli Sioux Falls-ban egy tanár így sóhajtott fel:

· Jézusom, mit tesz a marihuana meg az LSD ezekkel a gyerekekkel. Miket ki nem találhatnak!

Daphne Kugelmass a fürdőszoba berendezéseket nézegette a Bloomingdale's-ben, amikor Kugelmass kifulladásra megérkezett.

· Hol voltál? · csattant fel · Fél öt van.

· Dugóba kerültem · válaszolt Kugelmass.

Kugelmass másnap felkereste Persky-t, és néhány percen belül ismét Yonville-ben volt. Emma alig tudta elrejtetni izgatottságát. Órákat töltöttek együtt, sokat nevettek, beszámoltak egymásnak az életükről. Kugelmass távozása előtt még szeretkeztek. Istenem, Bovarynéval szeretkeztem, suttogta Kugelmass. Én, akit első évben kirúgtak angolból.

Az elkövetkező hónapok folyamán Kugelmass számtalanszor meglátogatta Persky-t, kapcsolata Emmával pedig egyre szorosabbá vált.

· Úgy intézze a dolgot, hogy mindig a 120. oldal előtt jussak a könyvbe.

Egy nap ezekkel a szavakkal fordult a mágushoz:

· Mindig az előtt kell Emmával találkoznom, mielőtt összeszűri a levelet ezzel a Rodolphe nevű szereplővel.

· Miért? · kérdezte Persky · A nők dolgában maga nem veheti fel a versenyt vele?

· Felvenni a versenyt vele? Ő egy földbirtokos dzsentrí. Ezeknek az alakoknak más dolguk sincs mint a flört és a lovaglás. Nekem ő csak egy Helmut Berger frizurás pasas a Women's Wear Daily-ből, de Emmával egészen másképp áll a helyzet.

· És a férje nem gyanít semmit?

· Az a mamlasz? Jelentéktelen kis alorvos, aki összekötötte a sorsát egy dilissel. Tízkor ágybabújuk, Emma meg éli a világát. Na, a viszont látásra.

Kugelmass ismét bemászott a kabinba, és a Bovary birtokon termett Yonville-ben.

· Hogy vagy, cukorfalat? · kérdezte Emmától.

· Ó Kugelmass · sóhajtott Emma · mi mindent kell nekem kiállnom. Tegnap este a vacsoránál őurasága elaludt a desszert kellős közepén. Éppen a Maximről és a tánckarról mesélek neki, amikor egyszer csak horkolást hallok.

· Nincs semmi baj, drágám, itt vagyok veled · ölelte át Kugelmass. Kérdeltem őt, gondolta, és a hajába temette arcát mélyen beszívva a francia parfüm illatát. Eleget szenvedtem. Elég pénzt kidobtam pszichiátra. Addig kerestem-kutat-tam, míg bele nem fáradtam. Ő fiatal és érett nő, én pedig idecsöppentem néhány oldallal Léon után és pont Rodolphe elé. Ha a megfelelő fejezetekben bukkanok fel, nyert ügyem van.

Emma természetesen éppen olyan boldog volt mint Kugelmass. Ki volt éhezve egy kis izgalomra, és a férfi elbeszélései a Broadway-i éjszakákról, a széleseben száguldó autókról meg a hollywoodi és a tévésztárokról bűvöletbe ejtették az ifjú francia szépséget.

· Mesélj nekem megint O.J.Simpsonról! · könyörgött Emma Kugelmass-nak ezen az estén, ahogy elsétáltak Bournisien abbé temploma előtt.

· Mit is mondhatnék? Elképesztő egy alak. Hajmeresztő rekordokat állít fel. Meg miegymás. Senki sem ér a nyomába.

· És az Oscar-díj? · kérdezte Emma sóvárogva · Bármit odaadnék cserébe.

· Először el kell érned, hogy felterjesszenek.

· Tudom, már mondtad. De én biztos vagyok benne, hogy jó színésznő lennék. Természetesen vennék egy-két órát, talán Strasberg-től. Aztán, ha találnék egy megfelelő ügynököt...

· Majd meglátjuk, majd meglátjuk. Beszélek Persky-vel.

Aznap este, mikor Kugelmass épségben megérkezett Persky-hez, felvetette azt az ötletet, hogy Emma meglátogathatná őt a nagy városban.

· Hagy gondolkozzam még a dolgon · mondta erre Persky · Talán tehetek valamit az ügyben. Furcsább dolgok is történtek már.

Természetesen egyiküknek sem jutott eszébe egyetlen furcsább dolog sem.

· Hol a pokolban mászkálsz folyton · rikácsolt Daphne Kugelmass, amikor férje késő éjszaka hazaérkezett. · Egy kis pipit rejtegetsz valahol, ugye?

· No persze, én már csak ilyen vagyok. · felelte Kugelmass fáradtan · Leonard Popkinnal voltam.

· Nagyon furán viselkedsz az utóbbi időben · szögezte le Daphne · Távol tartasz magadtól. Ne feledkezz el apám születésnapjáról! Szombaton!

· Persze, persze · hagyta rá Kugelmass a fürdőszobába menet.

· Az egész családom ott lesz. Az ikrek is. Na meg Hamish unokatestvérem. Lehetnél udvariasabb Hamish-sel · ő nagyon kedvel téged.

· Pont az ikrek hiányoztak! · bosszankodott Kugelmass. Bezárkózott a fürdőszobába, hogy ne hallja a felesége hangját. Nekidőlt az ajtónak, és kifújta magát. Néhány órán belül, gondolta magában, ismét Yonville-ben lesz a kedvesénél. És most, he minden jól megy, magával hozza majd Emmát.

Másnap negyed négykor Persky ismét megcsillogtathatta tudományát. Kugelmass mosolyogva, vágyakkal eltelve üdvözölte Emmát. Néhány órát Yonville-ben töltöttek Binet-vel, aztán kocsikázni indultak. Persky utasításának megfelelően csukott szemmel, szorosan átölelve egymást tízig számoltak, és mire kinyitották a szemüket, a hintó már a Plaza Hotel oldalbejáratánál volt, ahol Kugelmass · nem kis optimizmusról téve tanúbizonyságot · már kora reggel kibérelt egy lakosztályt.

· Csodálatos! Pontosan ilyennek álmodtam · ujjongott Emma. Körbe · körbe járt a hálószobában, az ablakból szemügyrevette a várost. · Ott a Fao Schwarz. És ott a Central Park, és melyik a Sherry? Ó ott van, látom már. Milyen fenséges.

Az ágyon a Halstonban és az Yves Saint Laurent áruházban vásárolt csomagok heverték. Emma kibontotta az egyiket, és tökéletes alakja elé próbált egy fekete bársony nadrágot.

· A nadrágkosztümöt a Ralph Laurent üzletben vettem · mondta Kugelmass · Örült jól fogsz kinézni benne. Gyere, édesem, csókolj meg!

· Még soha életemben nem voltam ilyen boldog! · sikongott Emma a tükör előtt · Menjünj ki a városba! Látni akarom a Chorus Line-t, a Guggenheim Múzeumot és ezt a Jack Nickolson nevű pasast, akiről annyit beszéltél. Vetitenek most valamit tőle?

· Egyszerűen nem fér a fejembe a dolog · dilemmázott egy stanfordi professzor · Először jön egy fura, Kugelmass nevű figura, most meg Emma tűnik el a könyvből. Lehetséges, hogy egy klasszikus mű ismertetőjele pontosan az, hogy valahányszor elolvassuk, mindig találunk benne valami újat?

A szerelmesek egy boldog hétvégét töltöttek együtt. Kugelmass azt mondta Daphnének, hogy egy szimpóziumra utazik Bostonba, és csak hétfőn jön haza. Együttlétük minden percét kiélvezték: moziba mentek, aztán megebédeltek a Chinatown-ban, majd diszkóban voltak, elalvás előtt pedig tévét néztek. asárnap délig aludtak, elmentek a SoHoba, és megbámulták a hírességeket az Elaine's-ben. Este a szobájukban vacsoráztak: kaviárt ettek és pezsgőt ittak hozzá, aztán hajnalig beszélgettek. Másnap reggel taxival mentek Persky lakására, és Kugelmass út közben azon tünődött, milyen kimerítő is volt ez a hétvége. De megérte, szögezte le magában.

Nem ismétlődhet ugyan meg túl gyakran, de olykor-olykor jót fog tenni egy kis változatosság.

Persky-nél Emma bemászotta kabinba, nagy gonddal elrendezte maga körül a ruhás dobozokat, és szerető csókkal búcsúzott Kugelmass-tól.

· Viszlát Yonville-ben · kacsintott Emma. Persky hármat koppintott a kabin falán. Semmi eredmény.

Persky a fejét vakargatta, és hümmögött. Újra kopogott a fülkén, még mindig semmi.

· Valami nem stimmel · dünnyögte.

· Persky, maga szórakozik velem! · üvöltött Kugelmass · Mi lesz most ezzel a vacakkal?

· Csigavér, csigavér. A szekrényben van még, Emma?

· Igen.

Persky ismét megkopogtatta a kabint, ez alkalommal erősebben.

· Még mindig itt vagyok, Persky.

· Tudom, kedvesem. Üljön nyugodtan!

· Persky, vissza kell juttatnunk! · suttogta Kugelmass · Nős ember vagyok, és három óra múlva előadásom lesz. A jelen helyzetben nem engedhetek meg magamnak mást mint egy óvatos kalandot.

· Nem értem · dünnyögte Persky · olyan megbízhatóan működött eddig.

De nem tudott mit tenni. · Eltart egy kis ideig · mondta Kugelmass-nak · Szét kell szednem. Majd felhívom.

Kugelmass betuszkolta Emmát egy taxiba, és visszavitte a Plazába. Kishiján elkésett az órájáról. Egész nap csak telefonálgatott, hol Persky-t, hol a szeretőjét hívta. A mágus azt mondta, jónéhány napba beletelik, míg megtalálja hibát.

· Milyen volt a szimpózium? · tudakolta Daphne aznap éjszaka.

· Nagyszerű, nagyszerű · válaszolta Kugelmass, miközben a füstszűrős végén próbálta meggyújtani a cigarettát.

· Mi a baj? Úgy járkálsz itt fel-alá mint egy halálraitélt.

· Én? Nevetéséges. Olyan nyugodt vagyok mint a nyári éjszaka. Megyek járok egyet. Kilépett az utcára, fogott egy taxit, és elszáguldott a Plazába.

· Ennek nem lesz jó vége · mondta Emma · Charles-nak fel fog tűnni, hogy nem vagyok ott.

· Tartsunk ki, édesem! · Kugelmass sápadt volt, és patakzott róla a verejték. Újra megcsókolta Emmát, beugrott egy liftbe, és felhívta Persky-t a Plaza Hotel halljából. Épphogy hazaért éjfél előtt.

· Popkin szerint Krakkóban az árpa ára 1971 óta nem volt ilyen stabil · mondta Daphnének, mikor sápadtan mosolyogva bemászott mellé az ágyba.

Az egész hét így telt. Péntek este Kugelmass közölte Daphnéval, hogy egy újabb szimpóziumra hivatalos, ezúttal Syracuse-ba. Visszasietett a Plazába, de ez a második hétvége már cseppet sem hasonlított az előzőre.

· Juttass vissza a regénybe, vagy vegyél feleségül! · követelte Emma · Dolgozni akarok, vagy színiiskolába járni. Van neked fogalmad arról, milyen pokoli egész nap csak tévét nézni?

· Rendben van. Úgyis szükségünk van a pénzre. Kétszer annyiba kerülsz itt nekem, mint amennyit nyomsz.

· Tegnap a Central Parkban találkoztam egy producerrel az off-Broadwayről, és azt mondta, talán kaphatnék valami szerepet az új műsorában. · mondta Emma.

· Ki az a bohóc? · kérdezte Kugelmass.

· Nem bohóc. Finom, kedves, megnyerő ember. A neve Jeff Hogyishivják, és Tony-díjat fog kapni.

Késő délután Kugelmass részegen állított be Persky-hez.

· Nyugalom · csitította Persky · Szívrohamot akar kapni?

· Még hogy nyugalom! Könnyű azt mondani. Egy regényhősnőt rejtegetek egy hotelszobában, miközben a feleségem magádetektívvel nyomoztat utánam.

· Oké, oké. Tudom, hogy nincs könnyű dolga. · Persky bemászott a kabin alá, és valamit ütögetni kezdett egy óriási csavarkulccsal.

· Úgy érzem magam mint egy ketrecbezárt vadállat · folytatta Kugelmass · Úgy lopakodom a városban mint valami tolvaj, miközben a kapcsolatunk Emmával teljesen tönkrement. Nem is beszélve a szálloda számláról, ami lassan megközelíti a védelmi kiadásokat.

· Mit tehetnék? Ez a mágia. · mondta Persky · Itt minden egy hajszálon múlik.

· Egy hajszálon, na ne mondja! Don Pérignon-nal és kaviárral tömöm ezt a kis libát, ruhákat veszek neki. Ő meg leszereződik a Neighbourhood Playhouse-hoz, és hipp-hopp professzionális fotókat szeretne. És ez még mind semmi, Persky, Fivish Kopkind professzor, aki komparatisztikát tanít, és világ életében féltékeny volt rám, azonosított engem a Flaubert regényben időnként felbukkanó szereplővel. Megfenyegetett, hogy elmegy Daphnéhoz. Itt a vég, a tartásdíj, a börtön. A Bovarynéval elkövetett házasságtörésért a feleségem koldusbotra fog juttatni.

· Mit mondjak erre? Éjt nappallá téve csak ezen dolgozom. Ami a maga lelki állapotát illeti, azon nem tudok segíteni. Mágus vagyok, nem pszichiáter.

Vasárnap délután Emma bezárkózott a fürdőszobába, és nem volt hajlandó szóba állni Kugelmass-szal. Kugelmass a Wollmann Rink ablakában állt és öngyilkos-

ságot forgatott a fejében. Kár hogy félemelet, különben most mindjárt kiugranék, gondolta. Talán ha elutaznék Európába, és ott új életet kezdenék... Talán árulhatnék International Herald Tribune-t, mint azok a fiatal lányok régen.

Megszólalt a telefon. Kugelmass gépiesen a füléhez emelte a hallgatót.

· Hozza ide Emmát! · mondta Persky · Azt hiszem, megtaláltam a hibát.

Kugelmassnak nagyot dobbant a szíve.

· Komolyan beszél? · kérdezte · Tényleg megtalálta?

· Az áttétellel volt valami baj, képzelje csak.

· Persky, maga egy zseni! Egy perc múlva ott leszünk. Nem, hamarabb.

A szerelmesek újra Persky lakására siettek, ahol Emma Bovary újból bemászott a kabinba a csomagokkal együtt. Ez alkalommal elmaradt a csók. Persky bezárta az ajtókat, mély lélegzetet vett, és háromszor kopintott a szekrényen. Jött a megnyugtató pukkanás, és amikor Persky belenézett a szekrénybe, üres volt. Bovary-né visszatért a regénybe. Kugelmass megkönnyebbülten felsóhajtott, és megszorította a mágus kezét.

· Vége. Tanultam a leckéből. Soha többé nem kockáztatok meg újra, esküszöm. · Újra megszorította Persky kezét, és elhatározta, hogy küld neki egy nyakkendőt.

Három héttel később, egy csodaszép tavaszi délután Persky lakásán megszólalt a csengő. Kugelmass állt az ajtóban, álmosnak látszott.

· Oké Kugelmass · mondta a mágus · Hová lesz ezuttal?

· Csak még egyszer utoljára · felelte Kugelmass · Olyan szép idő van, és nem leszek mindig fiatal. Figyeljen. Olvasta a Portnoy-kört? Emlékszik a Makira?

· Most már huszonöt dollárjába kerül, mert emelkedtek az árak, de az első alkalom ingyenes, tekintettel a sok zürre, amit okoztam.

· Maga jó ember · nyugtázta Kugelmass gyér haját igazgatva, és bemászott a kabinba. · Minden rendben lesz?

· Remélem. De nem nagyon próbálkoztam vele azóta.

· Szex és romantika · hallatszott Kugelmass hangja a szekrényből. · Mi mindent el nem viselünk egy kis kalandért.

Persky bedobta a Portnoy-kör egy példányát Kugelmass mellé, és háromszor koppintott a kabin falán. Ez alkalommal a pukkanás helyett robbanás tompa hangja hallatszott, amit recsegés-ropogás és szikraözön követett. Persky hátratántorodott, a szívéhez kapott, és holtan esett össze. A kabin lángbaborult. Az egész ház leégett.

Kugelmass mit sem sejtett az egésről. Neki is megvolt a maga baja. Nem a Portnoy-kórba került ugyanis, mégcsak nem is egy másik regénybe, hanem egy régi tankönyvbe. A spanyol nyelvgyakorlatok kietlen, sziklás vidékén lélekszakadva menekült üldözője, egy nagy, szőrös, nyakigláb ige, a tener elől.

fordította **Ivacs Agnes**

Lengyel Gyula:

FEBRUÁRI BORVIRÁG

Kibomlani
nem szirmokba halni

Raktuk és dúltuk ime a város
Földmélyi szél fúj pletykás és mákos

Füstnyi utcák suttog pécsi sörgyár
Mandulavirágzó betonbetyár

Szikrát vetek
Égett bőrt nevetek

Kemény fagy volt csontig csupaszodva
Meglépett villám nézek hajadba

Torony-fénye esős éjj-járások
Éber úszom mélybarnádban hálók

Napfény a korom
Follyon szavainkra fejtett borom

